

36861

Četrta zbirka učnih slik

po podanih hospitacijah
krškega in litijskega okraja.

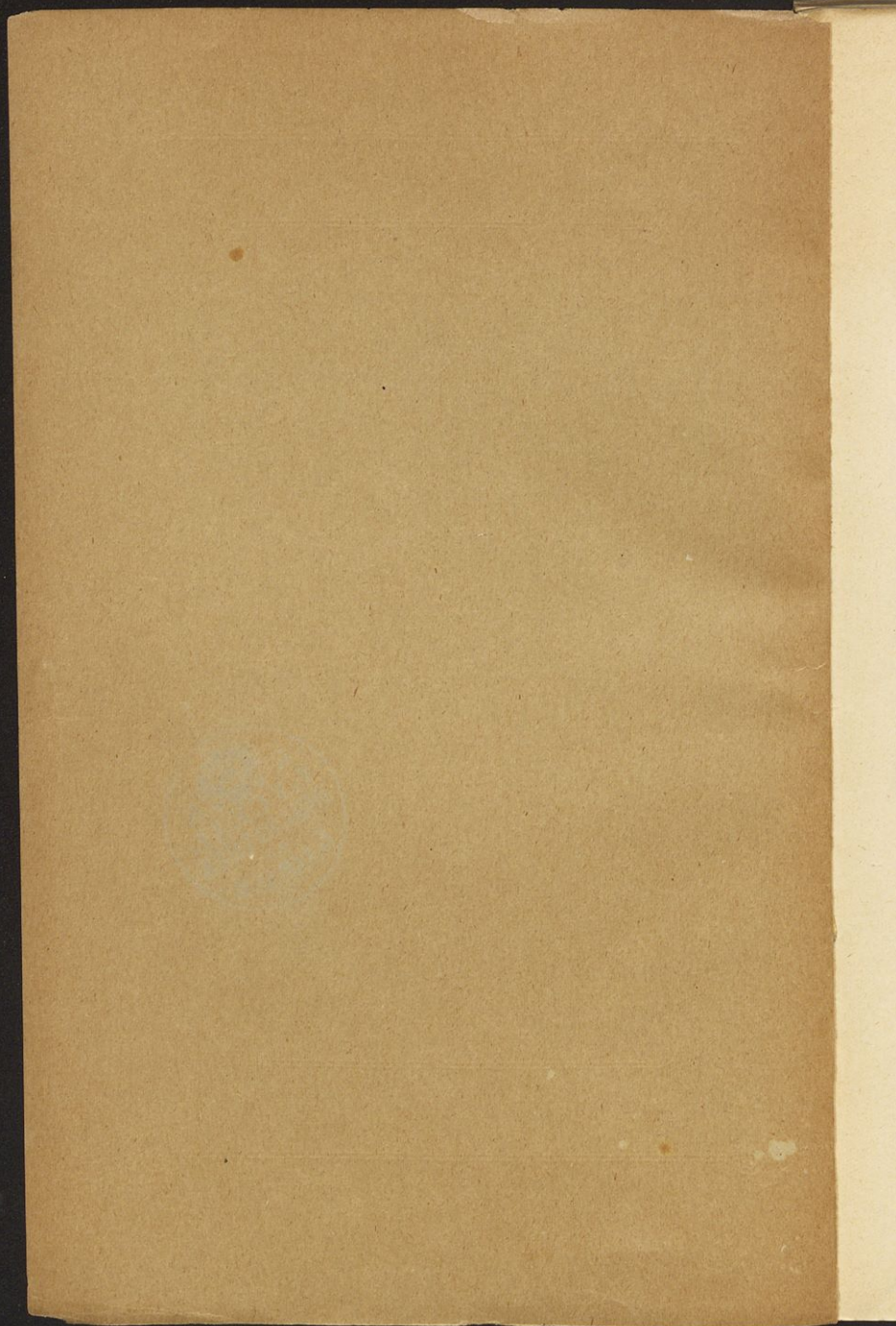
Izdal Ljudevit Stiasny.

Cena 1 K 50 vinarjev.

Samozaložba. — Tiskal D. Hribar v Ljubljani.

Četrta
zbirka učnih slik

po podanih hospitacijah
krškega in litijskega okraja.

Izdal Ljudevit Stiasny.

Cena 1 K 50 vinarjev.

030049876

Samozaložba. — Tiskal D. Hribar v Ljubljani.

Predgovor.

Kako zelo so se udomačile hospitacije v krškem in litijskem okraju, je razvidno že iz tega, da se je priredilo v zadnjih dveh letih nič manj kakor 49 javnih hospitacij. Že to kaže stremljenje učiteljstva teh dveh okrajev po napredku v najboljši luči . . . V to zbirko učnih slik se je sprejel tudi J. B.-ev „Imenik spisov za mladino“, ki bo vsem šolskim voditeljem sigurno dobro došel. V razjasnilo učne slike „Pismo“ pa se je objavil tudi J. Levstikov referat „Spisni pouk na višji stopnji z ozirom na praktiške potrebe vsakdanjega življenja“.

Tudi pri tej zbirki je prevzel jezikovno korekturo gospod nadučitelj Janko Levstik v Zagorju, kar moram hvaležno omeniti.

Izdajatelj.

I.

Imenik

spisov za mladino.

Sestavil J. B.

Skromno je sicer naše mladinsko slovstvo, a še tega pičlega števila spisov za mladino nismo imeli dozdej v pravem pregledu.

Ako si hotel kupiti svojemu sinčku ali hčerki za pirhe ali za božičnico kako knjigo, si moral prebrskati vso svojo knjižnico in prelistati precejšnji kup časnikov, da si našel tozadevna knjižna naznanila. In koliko truda je prizadejalo marsikateremu učitelju, ko je izbiral knjige, ki bi se naj nakupile za šolarsko knjižnico! Za katero starost so pisane dotične knjige, kolika je njih cena, kdo jih je založil, kje se naročajo — vse to je marsikomu povzročilo dosti preglavice; a če se je naposled odločil za nekatera delca, vendar še ni vedel, ali niso ti spisi morebiti že razprodani.

Da se ta nedostatek kolikor mogoče popravi, namerava podpisani v nedoločenih presledkih izdajati zaznamke o slovstvu za mladino. V pričujočem imeniku so knjige razvrščene za tri starostne stopnje učencev ter je tudi pripomnjeno, ali je dotično delce morda že pošlo.

Z debelejšim in drobnejšim tiskom pa je povsod označeno, katere knjige se bolj in katere manj priporočajo.

I. Nižja stopnja (5.—8. leto).

Dobri otroci. Kolorirane slike s pesmicami. Za najnežnejšo mladino. Ljubljana. L. Schwentner. Kart. 24 h.*

Knjižica obsega 6 listov, ki so le na eni strani poslikani. (Prizori iz otroškega življenja, igrače, cvetice, sadje.) Pridejani verzi se nanašajo na slike, n. pr. „Mucika na tleh leži, če ne prede, pa nori; glej, le glej, da s tačico mi vlovíš igračico!

Primerno za otroke, ki začno v šolo hoditi.

Drobiž v podobah. Ljubljana. L. Schwentner. Navadna izdaja 40 h. Leporello-izdaja (slike so napete na močni lepenci s platnenimi hrbti, in sicer na eni strani „Drobiž“, na drugi pa „Naše domače živali“) 1'50 K.

Za najnežnejšo mladino in otroški vrtec.

Funtek Ant. Mladini za kratek čas. Pesmice s podobami. Založil A. Zagorjan v Ljubljani. Narodna tiskarna. Kart. 1'20 K.

Poleg naslovne slike ima lična knjižica še 6 lepo barvanih podob v 4°. — Vsebina: 1. Pred jedjo. (Otroci posedejo okrog mize, pes in mačka čakata ostankov.) 2. Vesela vožnja na ledu. 3. Ptičje gnezdo. 4. Zidarji. 5. Kravi. 6. Tuji godci.

Posebno priporočeno.

Knjižnica za mladino. III. snopič. Goriška tiskarna. A. Gabršček. Vez. 50 h. (Razprodano.)

Vsebina: a) Petdeset basni za otroke. Zložil M. Hey. Poslovenil A. Funtek. b) Iz mladih dni. Zložil A. Funtek.

Knjižnica za mladino. XV. snopič. Goriška tiskarna. A. Gabršček. Vez. 50 h.

Vsebina: Zeleni listi. Kratke pripovedi (21!) za otroke, stare 6—10 let. Po F. Wiedemannu posl. Ant. Brezovnik. — Posebno se odlikuje povestica „Kako se je Francek spravljal spat“ in črtica o „Šibi“.

Knjižnica za otroke. Tiskal K. Prochaska, Tešín. Založil I. Giontini. 12 zvezčičev v 16° à 12 h.

Vsebina: 1. Mati in sin. 2. Sosea. 3. Jurijče in Zorka. 4. Ivan Hromec. 5. Uboga družina. 6. Božje oko. 7. Vihar na morju. 8. Ne bodi

* Meh. = mehko, kart. = kartonirano, vez. = vezano.

radoveden. 9. Lahkomiselna prijatelj. 10. Ne vodi nas v skušnjavo. 11. Ubožni Tonče. 12. Otroci v gozdu. — Vsaka knjižica obsega 6 listov. Na eni strani so kolorirane slike, na drugi besedilo (sila drobne črke!).

Naše domače živali. Ljubljana. L. Schwentner. Broš. 40 h.

Kolorirane slike iz domačega živalstva (osel, ovca, svinja, koza, petelin, pes, krava, konj) brez besedila. — Za predšolsko dobo. — Prekrasno.

Noetova barka. Živalstvo v podobah s pesmicami. Kolorirana izdaja 1'50 K.

Za učenčke-začetnike. Vsaki živali je pripisano ime. Pridejani verzi niso bogvekakj.

Otročičem v zabavo. Ljubljana. L. Schwentner. Navadna izdaja 80 h. Leporello-izdaja (slike so napete na močni lepenki s platnenimi hrbti) K 1'50.

Teh 22 slik je povzetih večidel iz živalstva, in vsaki sliki je pridejan verz, kakor: O, jelenček, pazi se! Lovec skrito plazi se, puško v roki on drži, da te ustrelj. — Za učenčke-začetnike. — Prav primerno.

Pravljice s podobami. Ljubljana. Kleinmayr & Bamberg. 4 knjižice kart. à 20 h.

Vsebina: 1. Pritlikovec. 2. Dežela lenuhov. 3. Snegulčica. 4. Robinzon. — Besedilo okorno, slike brez umetniške vrednosti.

Pravljice s podobami. (Večji format.) Ljubljana. Kleinmayr & Bamberg. 4. zvez. kart. à 60 h.

Vsebina: 1. Pravljica o Pepelki. 2. Obuti maček. 3. Rdeča kapica. 4. Trnjeva rožica. — Vsaka knjižica ima 6 slik in na dveh posebnih listih besedilo. — Govori se o poljubih in o ljubezni; tudi 1 slika ni povsem dostojna.

Sladki orehi. Računski primeri v slikah in pesemcah. Ljubljana. L. Schwentner. Kolor. in kart. izdaja K 1'60.

„Drobe naj jih inžurivajo naši mladi računarji“. (Štev. krog 1 — 100)

Veseli otroci. Ljubljana. J. Giontini. Meh. 60 h, kart. 80 h.

Ta knjižica ima v 4° poleg naslovne slike še 6 barvanih slik in 6 pesmic: Srna. Na konjiču. Pri ribniku. Ubožni otroci. Pri peči. Na ledu.

II. Srednja stopnja (8.—11. leto.)

Andersenove pravljice za mladino. Izbral in poslovenil Fr. Nedeljko. S podobami. Trdo vez. 1 K.

Angelček. Priloga Vrtcu. Urejuje A Kržič. Ljubljana. Katol. tiskarna. Naročnina za 1 leto K 1'20. Letniki I.—VIII. kart. à 80 h, IX. X. XI. in XII. à 1 K.

Brezovnik Ant. Zakaj? — Zato! Zbirka pravljic, pripovedk in legend za šolo in dom. Trdo vez. 60 h.

Devojan M. Mladini. Novo mesto. I. Krajec. Kart. 60 h.

Vsebina: 2 pesmici „Materino oko“ in „Mati“ ter šestero po tendenci in izpeljavi dobrih povesti: 1. Hromi Juri. 2. Petričev Blažek. 3. Stanko. 4. Na sveti večer. 5. Sestri. 6. Božji dar.

Freuensfeld Josip. **Venček pravljic in pripovedk.** Celje. Samozaložba. Tiskal D. Hribar. Meh. 50 h.

Vseh 11 pravljic in pripovedk je dobro zasnovanih in bodo mladini v pravo naslodo.

Funtek Ant. Prizori iz otroškega življenja. Ljubljana. Nar. šola. 40 h.

Funtek Ant. Zabavišče slovenskim otrokom. Ljubljana. Klein & Kovač. Nar. šola. Meh. 50 h.

Gladke, preproste, prav otrokom umerjene pesmice.

Hubad Fr. **Pripovedke za mladino.** Ptuj. W. Blanke. I., II. in III. zvez. meh. à 50 h.

V predgovoru se čita: „Odraslim pa in kritikarjem, če jih najde ta knjižica, samo to: Naménjena je mladini!“ — In res, mladina jih prebira slastno.

Knjižnica za mladino. IV. snop. Goriška tiskarna. A. Gabršček. Vez. 50 h. (Razprodano.)

Vsebina: „Dragoljubci“. Zbirka pripovedek, pravljic, basni, smešnic i. t. d. Iz raznih jezikov zbral in priredil Podravski.

V. snopič. Vez. 50 h. (Razprodano.)

Iz češčine in nemščine je prevedeno šestero povestic.

1. Dva sveta večera. 2. Snežni plaz. 3. Milutin Vidovič. 4. Renjenček Štepanek. 5. Babičina povest. 6. Nekdanja jezerska naselbina pri Ljubljani.

VI. — VII. snopič. Vez. 80 h. (Razprodano.)

Vsebina: „Razne pripovedke“: 1. Dedov srd. 2. Tri rože. 3. Marjetica in kopriva. 4. Kraljevič Častiboj. 5. Dediči. 6. Mlinar in veter. 7. Kakršno posojilo, tako vračilo.

VIII. snopič. Antona Martina Slomšeka „Spisi zbrani za mladino“. I. Pesmi. I. snopič. Za srednjo stopnjo. Zbral in uredil dr. J. Bezjak. 40 h.

XVI. snopič. A. M. Slomšeka „Spisi, zbrani za mladino“. Za nižjo in srednjo stopnjo. Odbral in priredil Jan. Koprivnik. III. snopič Basni, prilike in povesti. 50 h.

XIX. snopič. „Slavoj in Ljudmila“. Milosrčna brat in sestra. Zbirka kratkočasnih in poučnih pogovorov o živalih. I. del. Nabral in priredil Jak. Dimnik. 50 h.

Dvogovori med učenci in učiteljem o milosrčnosti do živali.

XX. snopič. „Bogdančkova mlada leta“. Svojim prijateljskom napisal L. Černež. 50 h.

V teh 30 poglavjih so nanizani presrečni prizori iz otroškega življenja, polnega poezije. Starejši čitatelj se ob teh prizorih še bolj ogreva nego otroci, ki bi bili že tako radi „veliki“. — Prav primerno čtivo!

XXI. snopič. „Pisanice“. Slovenski mladini spisal E. Gangl. 50 h.

Pesmi so razdeljene v 3 skupine: 1. Lirične pesmi. (Preabstraktno za mladež.) 2. Iz človeškega življenja. 3. Priroda. — Otrokom ugaja osobito: „Mladi Rajko piše“ (v žanru Levstikovem,) „Kaj pripoveduje moj dedek“. „Pek“. „Konjiček“. „Sraka“ (izborna!) „Prepir“. „Prošnja“. „Rega“. „Petelinček in petelin“. „Snežec“. „Vetru“. — Priporočamo!

XXIV. snopič. „Savinjski glasi“. Izdalo Učit. društvo celjski in laški okraj. I. snop. 50 h.

Vsebina: 1. Gozdni duhovi. (Pravljica.) 2. Celovski mestni godci. (Pravljica.) 3. Prirodopisni črtici. 4. Mladini v pouk. (Luna, vžigalice, velika števila.) 5. Otroška igra.

XXV. snopič. Urejuje E. Gangl. Vez. 1 K.

Vsebina: 1. Pesmi Marice Strnadove. 2. Povesti. (Jadwiga-Podravski.) 3. Pesmi F. Žgurja. 4. Grlice. (Krasnohorska-Knaflič.) 5. Pesmi E. Gangla. 6. Črtice iz življenja ces. Jožefa II. — Papir boljši, jezik skozinsko lep. — Prav dobro.

Kosi Ant. Narodne legende za slovensko mladino. Ptuj. W. Blanke. Meh. I. zv. 36 h; II. zvez. 40 h; III. zvez. 32 h.

Kosi Ant. Sto narodnih legend. Slovenski mladini in preprostemu ljudstvu v pouk in zabavo. Ljubljana. Kat. tiskarna. J. Giontini. Trdo vez. K 1'20.

Kosi Ant. Zabavna knjižnica za slovensko mladino. Samozaložba. Ptuj — Blanke in Ljubljana — Kat. tiskarna. XII. zvezek meh. 30 h. (Zvez. I.—XI. razprodan.)

Spisujejo razni pisatelji. Vsebina: Povesti, poučne črtice, pregovori, kratkočasnice, uganke, rebusi i. t. d. — Dobro!

Kržič Ant. Nedolžnim srcem. Pesmi s slikami. Ponatis iz Vrtca in Angelčka. Ljubljana. Kat. tiskarna. Kart. K 1'20; v platnu K 1'45.

Leban Janko. Iskrice. Zbirka pesmi in povesti. I. zv. Ljubljana. Kat. tiskarna. Založil pisatelj. Meh. 40 h. — II. zvez. Založil in tiskal R. Milic. 30 h. — III. zvez. Založil in tiskal A. M. Obizzi. 50 h.

Leban Janko. 60 malih povesti za otroke. Poleg italijanskega izvirnika. Ljubljana. J. Giontini. Meh. 32 h.

Leban Janko. Pri Vrbovčevem Grog. Po nemškem izvirniku. Ljubljana. J. Giontini. 40 h.

Leban Janko. 100 beril za otroke. Poleg italijanskega izvirnika. Ljubljana. J. Giontini. 40 h.

Narodne pripovedke o soških planinah. Iz naroda za narod zbral Jos. Kenda in A. G. Goriška tiskarna. A. Gabršček. „Slovanska knjižnica“. Zvez. I. in II. à 24 h (razprodano); zvez. III. 36 h.

Tudi za mladino kaj slastna zrnca.

Praprotnik Andrej. Darek pridni mladosti. Z nekaterimi podobnicami. Ljubljana. R. Milic. Trije zvezki kart. à 72 h.

Šmid Krištof. Sto malih pripovedk za mladino. Iv. Tomšič. Ljubljana. J. Giontini. Kart. 80 h; vez. K 1'20.

Šmid Krištof. I. zvezek. Ljudevit Hrastar. Golobček. Posl. P. Hug. Sattner. Novo mesto. Tiskal in založil I. Krajec. Meh. 60 h; kart. 80 h.

Kakor v drugih „Spisih Krištofa Šmida“ tako tudi v pričujočih povesticah moralizujoča tendenca brezobzirno prevladuje razvrščanje snovi. Osebe nastopajo spričo tega pogosto kot „deus ex machina“. — Jezik je vkljub II. natisku (l. 1894.) pomanjkljiv; osobito oblike „serce, četert“ i. t. d. bodejo v oči. — Tisk je v vsej Krajčevi izdaji močno zabrisan.

Šmid Krištof. IV. zvez. Kanarček. Kresnica. Kapelica v gozdu. Posl. P. Hug. Sattner. Novo mesto. I. Krajec. Meh. 40 h; kart. 60 h.

Šmid Krištof. Slavček. Néma deklica. Posl. P. Fl. Hrovat. Novo mesto. I. Krajec. Meh. 40 h; kart. 60 h.

Šmid Krištof. Pirhi. Ivan, turški suženj. Krščanska obitelj. Posl. P. Flor. Hrovat. Novo mesto. I. Krajec. Meh. 60 h; kart. 80 h.

Prvo povest je sam pisatelj tako čislal, da se je rad podpisaval še pri drugih svojih mladinskih spisih „pisatelj pirhov“. — In res, nobena drugih povesti ne kaže tako jasno pisateljevih vrlin in tudi njegovih slabih strani kakor povestica „Pirhi“.

Šmid Krištof. Mali samotar. Posl. A. Mayr. Ljubljana. Blaznikovi nasl. Meh. 30 h; kart. 50 h.

Ravno ta knjiga je izšla tudi s tem-le naslovom:

Bogomir, mladi puščavnik. S 6 podobami. Celovec. J. F. Leon. Meh. 64 h.

Šmid Krištof. Sveti večer. Povest v božični dar pridnim otrokom. Posl. J. Bilec. S 6 podobami. Celovec. J. F. Leon. Meh. 64 h.

Tomšić Ivan. Deset krajcarjev cesarja Jožefa. Ljubljana. J. Giontini. 24 h.

Tomšić Ivan. **Dragoljubci**. Zbirka poučnih pripovedek slovenski mladini. Ljubljana. Klein & Kovač. Meh. 36 h; kart. 52 h.

Tomšič Ivan. *Mladi dnevi. Za poklicem. Ljubljana.* R. Milic. „Slov. učit. društvo“. Kart. 50 h.

Ta knjižica je izšla kot 1. zvez. „Knjižnice za mladino“. I. Tomšič ji je bil le urednik, a obe povesti sta spisala psevd. P. B. in Nepokor.

Tomšič Ivan. *Star vojak in njegova rejenka. Gledališka igra. Ljubljana.* 36 h.

Tomšič Ivan. **Zlati orehi.** Slovenski mladini v spomin. I, zvezek. Ljubljana. R. Milic. 60 h.

Vsi ti Tomšičevi spisi so zlata zrnca, ki nikdar ne potemne.

Vakaj Alojzij. *Božič pridnim otrokom.* Maribor. Tiskarna sv. Cirila. Meh. 30 h.

Vrabl Rudolf. *Božično darilo.* Ljubljana. J. Giontini. Katoliška tiskarna. 40 h.

Vrabl Rudolf. *Vstajenje.* Ljubljana. J. Giontini. Katoliška tiskarna. 40. h

Vrabl R. *Sveta noč.* Ljubljana. A. Turk. Kat. tisk. 80 h.

Te tri R. Vrablove knjižice so zbirke povestic, vzniklih v prebujni fantaziji; glavna misel jim je tupatam precej temačna; vendar priporočljivo.

Vrabl Rudolf. *Izgubljena sreča.* Ljubljana. Jernej Bahovec. 40 h.

Zupančič Oton. **Pisanice.** Ljubljana. L. Schwentner. Kart. 80 h.

Najboljše priporočilo tem klasičnim pesemcam je dejstvo, da jih je nekaj uvrščenih celo v naše šolske čitanke.

III. Višja stopnja (11.—14. leto).

Alešovec Jak. *Cesar Maks in Mehika.* Ljubljana. J. Giontini. 40 h.

Alešovec Jak. *Kustoca in Vis.* Ljubljana. J. Giontini. 40 h.

Amicis de Edmondo. **Srce.** Prevela Janja Miklavčič. Ljubljana. J. Giontini. 4 zvez. à 40 h; vsi 4 zvez. skupaj v platnenih platnicah vezani K 240.

Mladina vseh kulturnih narodov se že ogreva ob gorkem Amicisovem „Srcu“. — Prav primerno.

Berthet-Sušnik. Sita, mala Hindostanka. II. del. Ljubljana. J. Giontini. 48 h.

Berthet-Sušnik. Izanami, mala Japonka. III. del. Ljubljana. J. Giontini. 48 h.

Bezenšek Ant. Bolgarija in Srbija. S podobami. Celovec. Družba, sv. Mohorja. K 140.

Borislav. Spominski listki iz avstrijske zgodovine. Ljubljana. J. Giontini. 48 h; vez. 68 h.

Brezovnik Anton. Zvončki. Zbirka pesmi za slov. mladino. Ljubljana. Kleinmayr & Bamberg. Kart. K 260.

V šestih odstavkih podaje zbiratelj 254 pesmi: 1. Pesmi o domovini. 2. Letni časi. 3. Dan in noč. 4. Didaktične. 5. Levstikove „Otročje igre v pesmicah“. 6. Basni in legende ter epične pesmi.

Brinar Josip. Lisica Zvitorepka. Živalske pravljice za odraslo mladino. Družba sv. Mohorja 1904. — K 1.

Ta knjiga ima zaradi pripovedovalne dovršenosti in krasnega jezika klasično vrednost. — „Pop.“

Brinar Josip. **I. Medvedji lov. II. Čukova gostija.** Ljubljana. L. Schwentner. Kartonir. 80 h.

Te povesti je nagradil „Česko-slovenski spolek v Pragi“. Pisatelja ne vodijo nikake tendence, marveč se uklanja le poeziji. — In dokler bo v slovenski mladeži še kaj čuta za poezijo v prirodi, tako dolgo bo tudi z veseljem čitala „Medvedji lov“ in „Čukovo gostijo“. — Toplo priporočamo.

Campe-Majar. Odkritje Amerike. Poučno-zabavna knjiga v treh delih. Ljubljana. Kleinmayr & Bamberg. I., II. in III. del à K 120.

Tretji del ni mladini primeren.

Ciperle Jos. Cesar Franc Jožef I. Ljubljana. R. Milic. 30 h.

Cooper (Natanael Bumppo). I. zvez. Strelec. Ljubljana. I. Giontini. 48 h. — II. zvez. Posljednji Mohikanec. Ljubljana. J. Giontini. 48 h.

III. zvez. Stezosledec. 48 h.

IV. zvez. Naseljenci. 48 h.

V. zvez. Na preriji. 48. h.

Te Cooperjeve povesti nimajo toli neverjetnosti nakopičenih kakor druge podobne „amerikanske in indijanske“ povesti in imajo vsaj znanstvenopotrjeno geografsko ozadje.

Dimnik Jak. Avstrijski junaki. Po raznih virih s 17 podobami. Ljubljana. Kleinmayr & Bamberg. Vez. K 1.80.

Orisanih je 20 junakov-korenjakov in priklopljenih 15 epičnih pesmi.

Dominicus. Narodne pripovedke za mladino. Ljubljana. J. Giontini. 2 zv. à 48 h.

Dominicus. S prestola na morišče. Zgodov. povest o Ludoviku XVI. Ljubljana. J. Giontini. 48 h.

Dolinar L. Izidor, pobožnik met. Ljubljana. Blaznikovi nasledniki. Meh. 30 h; kart. 50 h.

Erjavec Fr. Živali v podobah. I. zvez. Domače in tuje čveteronoge živali. Celovec. Družba sv. Mohorja. K 2.

II. zvez. Ptice. Celovec. Družba sv. Mohorja. K 2.

Domače in tuje živali. Celovec. Družba sv. Mohorja. 80 h.

Naše škodljive živali. Celovec. Družba sv. Mohorja. 80 h.

Gradačan I. Mlada leta. Ljubljana. Blaznikovi nasl. V zalogi knjigoveza I. Bonača. 50 h.

Hladnik Ign. Na valovih južnega morja. Pravljica. Ljubljana. J. Giontini. 28 h.

Manj primerno.

Hladnik-Deutz. Rešitev o pravem času. P. Bizjak. Škofja Loka. 40 h.

Manj primerno.

Hofmann Fr. Bog pomaga. Povest. S 4 jeklorezi. Ljubljana. J. Giontini. Kart. 80 h.

Hoffmann Fr. Čas je zlato. Ljubljana. J. Giontini. Meh. 72 h.

Hoffmann Fr. Kako vzgaja usoda. Povest. S 4 bakrorezi. Ljubljana. J. Giontini. Kart. 80 h.

Hoffmann Fr. Kar Bog stori, vse prav stori. Povest. S 4 jeklorezi. Ljubljana. J. Giontini. Kart. 80 h.

Hoffmann Fr. Peter Prostack. Povest. S 4 jeklorezi. Ljubljana. J. Giontini. Kart. 80 h.

Vse te povesti so prave „Hoffmanns Tropfen“ za žejne dušice.

Hrovat P. Flor. Kranjska mesta. Z nekaterimi podobami. Novo mesto. I. Krajec. Kart. K 1'20.

Ti popisi kranjskih mest so večinoma ponatise iz Vrtca. Toda to niso suhoparna opisovanja, ampak kulturne slike, prepletene z zgodovinskimi prizori, osobito izza turških vojsk.

Hrvojić S. Princ Evgen Savojski. Ljubljana. Založil Ant. Turk. Meh. 48 h.

Hubad Fr. Junaki. Ljubljana. Tiskal Blaznik. Izdala Družba sv. Cirila in Metoda. I. in II. zvez. kart. à 50 h.

Hubad Fr. Franc Jožef I., cesar avstrijski. V spomin 40 letnice njegove vlade slovenski mladini. Ljubljana. Narodna tiskarna. Izdala Družba sv. Cirila in Metoda. Meh. 30 k.

Hubad Fr. Rudolf Habsburški, oče avstrijske vladarske rodovine. Ljubljana. Blaznikovi nasl. Izdala Družba sv. Cirila in Metoda. Meh. 40 h.

Jeran L. Mladenček Dominik Savio, gojenec v ustavu sv. Frančiška Salezija v Turinu. I. Bosko. Ljubljana. Kat. tiskarna. Eger. 20 h.

Jeran L. Rože in koprive za šolo in dom. Ljubljana. Blaznikovi nasl. 20 h.

Ta knjižica kaže poleg drugega tudi Slomška kot vzornega dijaka in bogoslovca.

Jurčič Jos. Jurij Kozjak. Zgodov. povest. Celovec. Družba sv. Mohorja. 60 h.

Knjižnica za mladino. I. snopič. Goriška tiskarna. A. Gabršček. Vez. 50 h. (Razprodano.)

Vsebina: a) Dva brata. Povest za dečke v dobi 12—15 l. b) Milosrčna Zorana. Povest za deklice v dobi 10—12 let.

II. snopič. Veselje in žalost. Povest za dečke v dobi 12—14 let. Vez. 50 h. (Razprodano.)

IX. snopič. Plemenita srca. Povest za mladino. Češki spisal Karol J. Zákoucký. Posl. S. G. ml. Vez. 40 h.

Otroci potujejo po Koroškem ter se na vrlo zanimiv način seznanjajo z vsemi znamenitostmi dežele korotanske.

X. — XI. snopič. Ant. M. Slomška „Spisi, zbrani za mladino.“ I. Pesmi. 2. snopič. Za višjo stopnjo. Zbral in vredil dr. J. Bezjak. Vez. 80 h.

XII. snopič. Hudoben tovariš. Srbski sp. Peter Despotović. Posl. S. G. ml. — Zmrzle solze na cvetkah Marije Antoinette, francoske kraljice. Sp. Chambrier. Posl. Ljutomerska. Vez 50 h.

XIII. — XIV. snopič. Pesmi cerkvene in druge. Zložil Andrej Praprotnik. (S pisateljevim življenjepisom in njegovo sliko.) Vez. K 1.

XVII. — XVIII. snopič. a) Tatarji na Moravskem ali Bog ne zapusti svojih služabnikov. Češki spisal J. Ehrenberger, posl. S. G. ml. — b) Gozdne cvetke ali 4 povesti in 3 krajše razprave. Spisal Tone iz Gošče. Vez. K 1.

Prva povest se vrši za Přemisl Otokarja ter je namenjena dečkom najvišje stopnje — Gozdne cvetke so precej jokavosentimentalne in primerne srednji stopnji.

XXII. — XXIII. V domačem krogu. Zbirka pesmi in povesti za mladino. Izvirno spisal ali na podlagi hrvaških, italijanskih in nemških izvirnikov priredil Janko Leban. Vez. K 1.

Povesti (15) so še dosti mikavne, osobito Frischeve; a vseh 18 pesmi, ki so vpletene, nima bogve kaj poezije.

XXVI. snopič. Urejuje E. Gangl. 1. Ciguljka. Zgodovinska črtica iz l. 1848. Spisal Fr. Rakuša. — 2. Pod slamnato streho. (P. Miklavec.) — 3. Težka vest. (Krasnohorská-Knaflíč.) — 4. Mačka z rdečim ovratnikom. (D. Jeranko.) — 5. V snegu sama. (Stifter-Silvester.) — 6. Črtice iz življenja slavnih mož. (Podravski.) Vez. K 1.

Značilna je povest „Pod slamnato streho“, kjer opisuje pisatelj menda dogodljaje iz lastnega življenja. Popraviti bi bilo pomoto, da se govori o možu, ki je v svoji otroški dobi čital „Zvonček“. Ta časnik je ob času povesti (l. 1902.) imel šele 3 letnike! — Sicer pa vsega priporočila vredna povest!

XXVII. — XXVIII. knjiga. Urejuje E. Gangl. 1. Dobrota in hvaležnost (I. Trošt). — 2. Blago srce (Rebrčan). — 3. Čopke ni (J. Pongrac). — 4. Ukane Matjaževega Groge (A. Rape). — 5. Bodi pošten! (Tone iz Gošče.) — 6. Hud štrbunk (I. Štukelj). Vez. K 1.

Ta knjiga je namenjena mladini, ki je ljudski šoli dorastla, meščanskim šolam in nižjim razredom srednjih šol. (Povest „Dobrota in hvaležnost“ obsega 247 strani in obravnava socialno vprašanje.)

Knjižnica družbe sv. Cirila in Metoda. III. zv. Valentin Vodnik, prvi slov. pesnik. Ljubljana. ? 30 h. Op.: I. in II. zvez. glej „Hubad Fr.“!

Kosi Ant. Šaljivi Jaka ali zbirka najboljših kratkočasnic za slovensko mladino. I. zv. Ljubljana. Založil J. Giontini. Meh. 48 h.

Iz vsakdanjega življenja, iz šole in iz zgodovine podaje pisatelj kopo dobro osoljenih dovtipov. Tudi takile ocvirki včasih mladini diše!

Kraglj And. Ilija da. Povest slovenski mladini. Prosto po Homerju. Gorica. Nar. tiskarna. Meh. K 1'40; vez. K 2.

Pisatelj pravi v predgovoru: „Ta povest je v prvi vrsti namenjena učeči se mladini. Skušal sem pisati kolikor mogoče poljudno, da bi bila razumljiva tudi manj izobraženim čitateljem.“

Kraglj And. **Odiseja**. Povest slovenski mladini, prosto po Homerju. Gorica. A. Gabršček. Slovanske knjižnice snop. 11., 12., 13. in 14. K 1'20.

Da je knjiga izšla v kratkem času že v drugem natisku, je njeno najboljšo priporočilo.

Kredba-Podkrajšek. Izdajalca domovine. Povest. Ljubljana. J. Giontini. 40 h.

Kržič Ant. Izgledi bogoljubnih otrok iz vseh časov krščanstva. 3 zvez. Meh. à 60 h; kart. 80 h; vez. K 1'20.

Kržič Ant. Spodobno vedenje. Ljubljana. Katol. društvo detoljubov. I. V cerkvi, meh. 8 h. = II. V šoli, m. 6 h.

Leban Janko. Mirko Poštenjakovič. Maribor. Ljudske knjižnice 17. zvez. Meh. 14 h.

Leban Janko. Na različnih potih. Povest, primerna dečkom od 11. do 14. leta. Ljubljana. Trdo vez. 48 h.

Malavašič Fr. Oče naš. Povest za krščansko mladost in za kršč. ljudstvo. 2. nat. Ljubljana. R. Milic. Kart. K 1'20.

Malavašič Fr. Oče grof Radecki. Ljubljana. J. Giontini. 30 h.

Mali Vseznalec ali zbirka lahko izpeljivih poskusov iz fizike, mehanike, aritmetike in glumarstva, smešnic, zastavic z navodom o punktiranju ali geomanciji. Ljubljana. J. Giontini. Meh. 60 h.

Marija naša pomočnica. Povest za mladino in odrasle ljudi. Ljubljana. R. Milic. Kart. 48 h.

Markič J. Pripovedke za mladino. Ljubljana. M. Gerber. 40 h.

Maßlieb-Šarc. George Stephenson, oče železnic. Ljubljana. Blaznikovi nasl. Meh. 80 h.

Matejev Josip. Ljubezen do mamice. Povest za mladino. Ljubljana. Izdala in založila družba sv. Cirila in Metoda. Tiskali Blaznikovi nasl. Kart. 50 h.

Pisana je ta knjiga povsem po načinu Krištofa Šmida. Priporočeno.

Medeni križ. Spisal S. J. Gorica. I. Paternolli. 30 h.

Merhar Alojzij. Marjetice. Ljubljana. Kat. tiskarna. Meh. 60 h; vez. K 1'10.

Naš cesar 1848—1888. Spomeniški spis. Za slovensko mladino priredil učitelj. Ljubljana. Kleinmayr & Bamberg. Meh. 36 h.

Nedeljko Fr. Don Kišot iz la Manche, vitez otožnega lica. Ljubljana. M. Gerber. Narodna tiskarna. Meh. 40 h.

Iz predgovora: „Ta prevedena izdaja je veren posnetek celote in je namenjena zlasti mladini, zaradi katere je izpuščenih mnogo lepih novelističnih epizod, zatem prizorov, šal in izrazov, ki ji niso prikladni.

Nedeljko Fr. Maksimilijan I., cesar mehikanski. Ljubljana. J. Giontini. Meh. 40 h.

Nikolaj Zrinjski, hrvatski junak. Po raznih virih spisal F. H. Ljubljana. J. Giontini. Meh. 40 h.

Nove pravljice iz tisoč in ena noč. S koloriranimi slikami. Ljubljana. L. Schwentner. Eleg. vez. K 2.

Parapat. I. Robinzon starši. S podobami. 2 nat. Celovec. Družba sv. Mohorja. K 1.20.

Toplo priporočamo.

Podkrajšek H. Jaromil. Češka narodna pravljica. Ljubljana. J. Giontini. Meh. 32 h.

Podkrajšek H. Pripovedka o vetru. S podobami. Ljubljana. Narodna šola. Meh. 50 h.

Pesjakova Lujiza. Vijolice. Pesmi za mladost. Ljubljana. R. Milic. K 2.20.

Podučno berilo za mladost. Spisali slovenski učitelji. Ljubljana. R. Milic. Zal. „Slov. učit. društvo.“ Cena? Vsebina: Moralizujoči in prirodošlovni sestavki

Pomladni glas. Posvečeni slovenski mladini. Ljubljana. Kat. tiskarna. 12 zvez.

Ljubljanski bogoslovci izdajejo pod tem imenom vsako leto zbirko povesti, pesmi in poučnih sestavkov. Ker je mnogo sotrudnikov, ki se vedno menjujejo, je tudi vrednost teh knjižic zelo neenaka.

Sket dr. J. Slovenska čitanka. I. Celovec. Družba sv. Mohorja. Meh. K 1.60; vez. K 2.

Slovenska čitanka. II. Meh. K 1.60; vez. K 2.

Slovenska čitanka. III. Meh. K 1.60; vez. K 2.

Slovenska čitanka. IV. Meh. K 1.60; vez. K 2.

„Slovenske čitanke I.—IV.“ so pisane za nižje razrede srednjih šol. Ker pa večina slovenske mladine ne prestopa v srednje šole, priporočamo prav toplo te čitanke v nabavo ljudskošolskim knjižnicam.

Slomšek-Lendovšek. Životo pisi. Slomškovih zbranih spisov III. del. Celovec. Družba sv. Mohorja. K 2.

Starè J. Kitajci in Japonci. S podobami. Celovec. Družba sv. Mohorja. K 1.20.

Sokolovec. Knez Črni Jurij. Ljubljana. J. Giontini. Cena?

Stegnar Fel. Šopek mičnih pesmi. Ljubljana. J. Giontini. 12 h.

Stegnar Fel. Ribčev sin. Ljubljana. J. Giontini. 20 h.

Stowe H. Stric Tomaž ali Življenje zamorcev v Ameriki. Posl. J. B. S 6 pod. Celovec. I. Leon. Meh. 60 h.

Stritar Jožef. **Pod lipo.** Knjiga za mladino. S podobami. Celovec. Družba sv. Mohorja. Broš. K 1'20.

Jagode. Knjiga za odraslo mladino. Celovec. Družba sv. Mohorja. Broš. K 1.20.

Zimski večeri. Knjiga za odraslo mladino. Celovec. Družba sv. Mohorja. Broš. K 1'20; v platno vez. K 1'80.

Pesmi našega klasika J. Stritarja, natisnjene v le-teh treh knjigah, so pravi biseri slovenske mladinske literature.

Š. J. Dobra hči Evstahija. Zgled vsem pobožnim deklicam. Ljubljana. Blaznikovi nasledniki. Meh. 30 h; kart. 50 h.

Šmid Krištof. Jozafat, kraljevič v Indiji. Povest iz prvih časov krščanstva. Posl. P. Flor. Hrovat. Novo mesto. Krajec. Meh. 80 h; kart. K 1.

Šmid Krištof. Pridni Janezek in hudobni Mihec. Podučna povest staršem in mladini. Posl. P. Flor. Hrovat. Novo mesto. Krajec. Meh. 80 h; kart. K 1.

Šmid Krištof. Ferdinand. Čudapolno življenje mladega španskega grofiča. Posl. P. Flor. Hrovat. Novo mesto. Krajec. Meh. 60 h; kart. 80 h.

Šmid Krištof. Ludovik, mladi izseljenec. Posl. P. Flor. Hrovat. Novo mesto. Krajec. Meh. 40 h; vez. 60 h.

Šmid Krištof. Hmeljevo cvetje in Marijina podoba. Posl. P. Flor. Hrovat. Novo mesto. Krajec. Meh. 60h.; kart. 80 h.

Šmid Krištof. Nedolžnost preganjana in poveličana. Posl. J. Burger. Ljubljana. Blaznikovi nasl. Meh. 40 h; kart. 60 h.

Šmid Krištof. Roza Jelodvorska, Posl. Drag. Piljk. Ljubljana. H. Ničman. Kart. 60 h.

Ista knjiga v drugi Izdaji:

Šmid Krištof. Roza Jelodvorska. Ljubljana. Lavoslav Schwentner. Eleg. vez. K 2.

Ta elegantna izdaja se odlikuje po lepi slovenščini in čistem tisku ter je odičena s krasnimi koloriranimi slikami. — Posebno primerna knjiga za darila!

Šmid Krištof. Evstahij. Posl. J. Burger. Ljubljana. Blaznikov! nasl. Meh. 40 h; kart. 60 h.

Šmid Krištof. Timotej in Filemon. Povest krščanskih dvojčkov. Posl. Fr. M-č. Ljubljana. Blaznikov! nasl. Meh. 40 h.

Šmid Krištof. Sveti večer. Posl. F. Salezij. J. Krajec. Novo mesto. Cena?

Manje primerni za mladino sta ti-le knjigi; Šmid Krištof. Cvetina Borograjska. Povest predelal H. Majar. Ilustrovana izdaja. Ljubljana. A. Turk. Meh. 80 h, in

Šmid Krištof. Hirlanda, bretanska vojvodinja ali zmaga kreposti in nedolžnosti. Podučna povest za stare in mlade (?). Ljubljana. J. Giontini. Meh. 40 h.

Tomšić Ivan. Cesar Franc Jožef I. (1848—1888). Na spomin 40 letnega vladanja Nj. Veličanstva. Z 9 podobami. Dunaj. K. Rauch. Meh. 24 h.

Tomšić Ivan (?). Bog nikomur dolžen ne ostane. Celovec. J. Leon. 60 h.

Tomšić Ivan. Najdenček ali pravični se tudi živali usmili. Ljubljana. J. Giontini. 40 h.

Tomšić Ivan. Peter Rokodelčič. Podučna povest slovenski mladini. Ljubljana. Klein & Kovač. Meh. 36 h; kart. 72 h.

Tomšić Ivan. Sreča v nesreči. Podučna povest odrasli mladini. Spisal Cigler. Ljubljana. Meh. 64 h; kart. 72 h.

Tomšić I. Voščilna knjižica. Ljubljana. J. Giontini. 40 h.

Trošt Ivo. Na rakovo nogo. Povest. Ljubljana. Lavoslav Schwentner. Kartonir. 80 h.

To povest je nagradil „Češko-slovenski spolek v Pragi.“

Vabič Fr. Varujte naše koristne ptice gladu in mraza in nastavljajte jim valilnice! Prošnja in opomin do šolske mladine z navodom, kako pripravljati ptičja krmilišča in valilnice. S 24 podobami. V lastni založbi. Drag. Hribar. Celje. Meh. 30 h. (10 komadov K 2'10; 50 komadov K 10; 100 komadov K 18.

Vrhovec J. Avstralija in nje otoki. S podobami. Celovec. Družba sv. Mohorja. K 1.40.

Vrhovnik Ivan. Janez Cigler, slovenski pisatelj. V spomin stoletnice njegovega rojstva. S 3 podobami. Ljubljana. Izdala in založila družba sv. Cirila in Metoda. VIII. zvezek knjižnice. Kart. 40 h.

Dobri življenjepisi, kakor je pričujoči, vlečejo bolj ko kupi dobrih nauk.

Vrtec. Časopis s podobami za slovensko mladino. Izhaja 1. vsakega meseca. Urejuje Ant. Kržič. Izdaje društvo „Pripraviški dom.“ Kat. tiskarna. Ljubljana. Za vse leto s prilogo vred K 5'20. Letniki 1888—1893 vez. à K 2'60; letniki 1894—1900 vez. à 3 K; leinik 1901 po K 3'40; l. 1902, 1903, 1904 po K 4.

Zvonček. List s podobami za slovensko mladino. Urejuje E. Gangl. Ljubljana. Last in založba „Zaveze jugoslovanskih učiteljskih društev.“ Tiska Narodna tiskarna. Izhaja 1. vsakega meseca. Celoletno K 5. Letnik I. (pošel), II., III., IV. in V. nevezan à 5 K. eleg. vezan à K 6'40.

Opomba. P. n. naročniki in kupovalci knjig nam store veliko uslugo, ako blagovolijo pri naročitvah opozoriti, po katerih razprodanih knjigah se osobito povprašuje. — Prav tako nam zelo ustrezajo, ako nas opozore na napake in pomankljivosti le-tega „Imenika,“ da se odpravijo pri drugem natisku.

Teze.

A) Kdaj naj učenci izven pouka čitajo.

1. Preden učenci ne odole mehaničnim težkočam čitanja in dokler z lahkočo ne shvatajo kratkih sestavkov — t. j. do približno 8. leta — dotlej jim tudi ni dajati knjig, ki bi naj jih samostojno čitali.

2. Šolam na deželi je priporočati, da izposojujejo knjige večinoma tekom zimskega tečaja.

3. Kjer je le mogoče, poglobljaj učitelj pouk v realijah s prostim čtivom.

4. Deluje se naj na to, da bodo krajni šolski sveti nakupovali koncem šolskega leta večje število zabavnih in poučnih knjig, ki se razdele med učence.

5. Dokler se ne ustanove nadaljevalne šole, kjer bi se čitala celotna klasična dela, bodi učitelj v čitalnicah v duševni stiki z bivšimi svojimi učenci.

B) Koliko se naj čita.

1. Otrokom je vzbujaati ljubezen do knjige.

2. Učitelj izposojuj le toliko knjig, da se mladina ne navadi hlastavega čitanja.

C) Kako se naj čita.

1. Učence je navajati:

- a) da si izpisujejo iz izposojenih knjig poglavja, ki se odlikujejo po svoji vsebini in obliki;
- b) da si zabeležujejo značilna rekla (frazе) ter
- c) da si napravljajo zaznamke besed, ki jih ne razumejo.

2. Učenci sestavljajo o nekaterih prečitanih spisih načrte in zabeležujejo kratko vsebino.

3. Učitelj povprašaj tupaam o vsebini vrnjene knjige.

4. Šolarsko knjižnico je izkoriščati pri pouku.

5. Pri izposojevanju knjig se je ozirati na individualnost, na domače razmere, na starost in spol učencev.

6. Knjige razdeljaj vsak razredni učitelj za svoj razred.

7. Da bi si učenci svojevoljno izbirali knjige, ni priporočati. Le na višji stopnji si učenci izjemoma sami volijo knjige.

8. Učitelj mora paziti, da si učenci izposojenih knjig medsebojno ne zamenjavajo.

Č) Kaj se naj čita.

1. Izberejo se naj mladini primerna dela in nespotikljivi odlomki iz spisov boljših naših pisateljev in pesnikov ter se izdajejo v posebnih knjižicah.

2. V šolarsko knjižnico ni sprejeti knjig, ki so za mladino docela neprimerne, kakor

- a) dela znanstveno — poučne vsebine,
- b) večina šolskih učnih knjig,
- c) znanstvene knjige, ki nudijo vrhutega zastarele podatke,
- č) knjige nabožne vsebine in
- d) knjige, ki so spotikljive v verskem, нравnem in domorodnem oziru.

3. Vprašanje o šolarskih knjižnicah se sprejmi vsaj vsako 5. leto na dnevni red okrajne učiteljske konference. Knjižnični odbori posameznih okrajev pa naj razen tega vsako leto poročajo o nanovo izšlih knjigah, ki bi bile primerne za šolarske knjižnice.

4. Delovati je na to, da se učitelji — novinci kolikor mogoče že na učiteljiških seznanih z mladinsko literaturo.

II.

Spisni pouk na višji stopnji

z ozirom na praktiške potrebe vsakdanjega življenja z dispozicijo učne slike „Voščilni list“.

Pri litijski okr. učit. konf. dne 24. junija 1903 poročal Janko Levsik.

Pri sestavi spisa se je oziralo na razne metodiške knjige, posebno pa na razpravi:

Dr. Fr. Ilešič: „O pouku slovenskega jezika.“

Fr, Frisch: „Der Aufsatz in der Volks- und Bürgerschule“.

I. Predpogoji spisnega pouka.

A) V ustnem izraževanju:

„Resnica je, da skoro polovica srednješolskih abiturijentov ne zna pravilno pisati, kamoli govoriti.“

Dr. Fr. Ilešič.

Ostra sodba, toda pravična! A kdo je kriv temu žalostnemu, pa resničnemu dejstvu?

Težko je človeku pri srcu, ko otepava naši mladini ono preljubno nemščino, s katero je baje vse doseženo. Doseženo, toda v kakšne namene?! Res, dovzetne so glavice bistroumne slovenske mladeži za vsak nauk, tudi za nemščino, toda poučevanju tujih jezikov niso odprti predali ljudskošolskega pouka. Materin jezik je treba najprej dobro poznati, potem šele pridejo na vrsto drugi. Vsiljevanje tujih jezikov na tej stopnji je v kričečem nesoglasju z načeli pedagoških veleumov. Ta zloraba ljudske šole je madež, ki sedanjemu prosvitljenemu veku gotovo ne dela časti. Šola naj služi edinole svojim svrham, a ne namenom, katerim pristojajo mesto kod drugod.

Kakšni so pa tudi sadovi takega početja! Srce ti krvavi, ko čitaš koncem šolskega leta ponemčena imena svojih gojencev, ko popravljaš spisne naloge, zložene v tujem slogu, ki se materinemu jeziku nikakor ne prilega. Prave, pristno domače svežosti iščeš zaman v njih. Obup se te polašča, ko čuješ iz ust svoje dece neko slovensko-nemško mešanico. Vse, kar le količkaj diši po tujem, ugaja Slovincu bolj; kaj hočemo, to nam je prešlo že vse preveč v kri. Da so mlada srca temu še bolj pristopna, je pač umevno.

Nehote se nam mora vsiljevati bojazen: Bodo li to kdaj trdni značaji, močje, energični in globokega prepričanja? Ne in ne! Polovičarska vzgoja in pouk ne moreta odgojiti celih mož, marveč le omahljive, nesamostojne marionete, ki se igrajo na površju le toliko časa, dokler se to poljubi onim, katerim služijo v slepo orodje. Ti ljudje ne bodo narodu, domovini nikoli na čast; še manj pa bodo koristni člani človeške družbe, kar je vendar prva dolžnost vzgoje in pouka.

Da, vse to so uspehi našega polovičarstva. „Vse nauke je treba začeti s tisto besedo, katero nas je mati učila“, — ta pedagoška resnica, ki jo zasledujemo po vsem pedagoškem slovstvu, čaka še vedno rešenja.

„Polovičarstvo je znak naše šole; pač je slovenska mati posadila otrokom v um in srce žlahtno mladiko svojega jezika, a mi cepimo nanjo eksotičsko cepiko, da iz tega nastane nestvor, kakor riba s človeško glavo, neestetiška tvorba brez harmonije, brez enote.“ (Dr. Ilešič.) Presadimo to polovičarstvo iz naših ljudskih šol, in slovenski srednješolski abiturijenti ter naši potomci bodo znali slovensko govoriti in pisati.

Ljudska šola je namenjena ljudstvu; ona naj tedaj tudi hrani in goji njegov najsvetejši zaklad in to je njegov jezik, njegova govorica. Vzemi narodu njegov jezik in vzel si mu vse.

Učenci, ki dovrše ljudsko šolo, znajo sicer izvrstno prepisavati, pišejo morda celo po nareku; a količkaj samostojnega dela, bodisi potem že v ustnem ali pismenem izrazu, so večinoma nezmožni. Ni čudo, da se poslužuje naš srednješolski dijak pri spisovanju slovenskih spisnih nalog nemško-slovenskega slovarja. Prosta naloga mu sicer ne povzroča še tolikih težav in nadlog, a daj mu malce stvarnega, in že poka na vseh koncih in krajih: misli so tukaj, a slovenskega izraza manjka.

Poučevanje tujega jezika na ljudskih šolah ovira naravni razvoj materinščine.

Jezikovna umetnost zahteva neumorne vaje duševnih sil in sodelujočih telesnih organov: ušesa in jezika pri ustnem, očesa in roke pri pismenem izraževanju svojih misli. Če si hočemo prilastiti jezik vsaj do gotove stopnje, se moramo marljivo uriti v izraževanju svojih misli, in to o vsakovrstnih predmetih, da si tako obogatimo besedni zaklad. Preden pa moremo svoje misli izraziti, je treba, da se popolnoma seznanimo s predmetom, o katerem nameravamo govoriti. Nikdar ne obtežujmo spomina z besedami, katerim ne vemo jasnega in nazornega početka, ker tega, česar človek ne ume, tudi ne prebavi. Ne smemo pa zanemarjati tudi vnanjosti, oblike. Vsako misel izrazimo v lepi, narodnemu jeziku prikladni obliki. Dobra misel naj najde tudi lepo mesto.

Jezik je torej osnovan na zgovornosti, jezikovnem umevanju in jezikovni pravilnosti. Uspehi jezikovne šole pa so odvisni od tega, kako umevamo te tri temelje jezika, katerega teh faktorjev bomo upoštevali bolj in mu posvečali več pozornosti.

Navadno se precenjuje jezikovna pravilnost, čeravno na veliko škodo jezikovnega pouka. Vzrok temu je čisto naraven. Na zunanje lep, dovršen umotvor ugaja vedno bolj kakor pa manj dovršen. Nepravilna govorica bije vsekdar bolj ob ušesa kot še tako temeljito sestavljen govor, ki je

poln jezikovnih hib. Slovníško nepravilno pisana beseda bóde vedno huje v oči kakor stvarno še tako izvrstno zložen spis, po katerem kar mrgoli slovníških napak. Skratka, ni nam toliko za stvar nego za obliko.

Toda temu ni tako. Saj kljubuje takim načelom že stari Ratke, zahtevajoč: „Najprej reč, potem nje način“. Snovi je treba najprej, obliko spoznavamo pozneje, ker ona ima svoj izvor v stvari sami. Kako naj učenec pravilno izraža svoje misli — če jih sploh ima — ko mu zija naproti vedno slovníško žrelo; kako naj iste šele pravilno napiše, če mu popije slovníški zmaj vse črnilo iz peresa, še preden jih ovekoveči na papirju. S tem, menim, je povedano, da ta stran jezikovnega pouka, namreč jezikovna pravilnost, ne zasluži tolikega pomena, kakršnega polagamo nanjo v ljudskih šolah.

Precejšnji del slovníškega pouka, kakršnega uganjamo po naših ljudskih šolah, nima za razvoj jezika nobene vrednosti. Filozofična razmotrivanja, kakršnih je kar na kupe po naših slovnícih, so le duhomorna masa, ki leži kot težka mōra na duhovih nežne dece. Slovníški pouk na ljudskih šolah ima le toliko pomena, v kolikor nas podpira v umevanju jezika.

Prvo mesto v jezikovnem pouku zavzemata zgovornost in ž njo tesno združeno jezikovno umevanje. Komēnski vidi izraz vseh znanosti in višek človeške popolnosti v zgovornosti. A kje naj se vadimo vsega tega? Berilo, stvarni pouk v vsem svojem širnem obsegu in vsakdanje življenje nam nudijo dosti lepe prilike za to. Z umnim obravnavanjem beril se pospešuje čut za lepoto jezika, bistri se um, vnemata se volja in srce za vse lepo in blago. Stvarni pouk razvija v svoji nazornosti pomene besed — razkriva nam vsebino jezika; vzbuja misli in sodbe — vadi nas v mišljenju. Jezikovnemu umevanju je ustreženo dovolj. — Z govornimi vajami, zvestimi spremljevalkami stvarnega pouka, pa se vadimo v zgovornosti. Pri vseh teh vajah in šolskem občevanju

sploh je treba neizprosno zahtevati pravilne govorice. Predvsem pa mora imeti učitelj sam to lepo navado, da povsod, v šoli in izven šole govori strogo pravilno, kajti zgled najbolj vleče. Kaj pomaga še toliko jezikovnih pravil, če jih v praksi ne maramo izvajati niti sami!

S stvarnim poukom ustrezamo v obilni meri vsem jezikovnim zahtevam: učence vadimo v umevanju jezika, bogatimo jim besedni zaklad, jezik se uri in mehča, učiteljeva zgledna govorica pa izpodbuja k posnemanju. Polagoma, razvoju jezika in otroškemu duhu primerno, razvijamo tudi jezikovna pravila, a to iz jezika in za jezik; slovniški pouk donaša koristi le tedaj, če korenini v trdnih tleh, v jeziku samem.

B) O pismenem izraževanju.

Prav zapisati to, kar se prav govori, je namen pouku v pismenem izraževanju. Da ima ta stran spisnega pouka svoj pogoj v ustnem izraževanju svojih misli in čuvstev, se samoobsebi razume. Vsako čuvstvo, vsaka misel mora biti prej izražena, izgovorjena, potem šele zapisana. Ko pa prenašamo svoje misli in čuvstva s črnim na belo, začutimo potrebo nauka, ki naj bi posređoval med govorom in pismom. Posređovalke med obema so takozvane pisane vaje, združene s pravopisnimi, kakor slede:

1. Prepisovanje. Misli sečitajo. Učitelj navaja, učenci besedujejo, ralogujejo in glaskujejo misel za mislijo ter tako spoznavajo prvine jezika, ki jih nadomeste z vidnimi znaki — s pismeni. Izprva prepisujemo besedo za besedo, izhajajoč vselej od celote, pozneje stavke in slednjič prosto. Prepisovanje besed in stavkov ima zgolj pravopisen pomen, medtem ko posega prosto prepisovanje že nekoliko v spisje, vzbujajoč v gojencih čut za logično razvrstitev misli, čut za lep slog; zato naj tvori vsaka taka vaja, če le mogoče, lepo logično celoto.

2. Napisovanje. Brez vsake vidne opore, zanašajoč se edinole na svoje uho, zapisujejo učenci misli, ki so jih že pridobili v šoli, doma, v življenju.

3. Narekovanje. Učenci pišejo, kar jim podaja učitelj. To so nekakšne dopolnilne vaje onima dvema. Tu uživamo sadove svojega trudapolnega dela. Dobo prepisovanja in napisovanja smemo primerjati pomladi, času setve — dobo narekovanja jeseni, času žetve. Kakršna setev, takšna tudi žetev.

V bistvu so si te vaje popolnoma enake; razlikujejo se med sabo le v podavanju misli. Seznaniti učence s prvinami jezika in jih uriti v nadomeščanju istih s pravimi znaki, je njih namen. V prvi vrsti so to slušne vaje, ki dosežajo vrhunec spretnosti v narekovanju. „Piši, kakor govoriš!“ — to je najboljšo vodilo pri pisanju. Nikakor pa ne smemo zamenjavati pisnih vaj s spisnimi, ker o pravem spisju je govor šele tedaj, ko so učenci toliko napredovali, da so zmožni pregledati večjo skupino logično združenih misli.

Brez dvoma so izmed vseh treh pisnih vaj one v napisovanju najvažnejše za spisni pouk, ker so pravim spisnim vajam še najbližje; razlika med njimi je edinole ta, da se oziramo pri spisnem pouku tudi na medsebojno zvezo in logično razvrstitev poedinah misli. Vsekakor so te vaje vredne, da obračamo nanje večjo pozornost kakor doslej, ker ž njimi dovedemo učence še najprej do popolne samostojnosti v napisovanju svojih misli in čuvstev.

Z napisovanjem in poznejšim narekovanjem se najlažje prepričaš o zmožnostih in delovanju učitelja; tu spoznaš učitelja-umetnika. Le poglej v učilnico onega učitelja, ki smatra svoj stan navadnim rokodelstvom. Njegovi rokodelski vajenci ne znajo pravilno zapisati niti najnavadnejšega stavka. V prepisovanju so pravi mojstri. Le postoj nekoliko pri njih, da vidiš, kako prepisujejo! Vedno in vedno pogledujejo v knjigo, črko obešajo na črko in tako sestavljajo besedo za besedo, stavek za stavkom. To je zgolj prena-

šanje tiskanih črk v pisane, kar sicer bistri oko in uri roko, a najvažnejša jezikovna organa, uho in jezik, se zanemarjata do skrajnosti. Narekuj jim kratek sestavek! Že pri besedi sami zastane mnogim sapa. Večina izdelkov, sestavljenih v potu svojega obraza, ti bo vrlo dobro nadomesčalo humoristične liste, katerim itak ne moreš biti naročnik. O kakem prostem spisu sploh ni govora. Vprašam, bodo li ti učenci, ki ne poneso iz šole nič drugega kot škilave oči in dolge vratove, zmožni sestaviti najpreprostejši spis? Nikdar!

Čas je že, da se rešimo docela onih tesnih, duhomornih spon, v katere so vklenili šolski pouk naši prednamci iz onih blaženih časov, ko se je smatral učiteljski stan kot „Versorgungsanstalt und Asyl für solche, die auf anderen Gebieten des wirtschaftlichen Lebens Schiffbruch gelitten haben.“ Veliko se je že storilo v povzdigo šolstva in našega stanu, in to iz gole idealnosti. Velika naloga nas še čaka, kajti stari nazori o ljudskem šolstvu še niso izumrli v narodu. Prepričan sem, da preveva učiteljstvo še zmeraj toliko idealnosti, da reši tudi to, kar še čaka rešenja; sicer pa, kakršno plačilo, takšno tudi delo.

II. Naloga spisnega pouka.

Ni dovolj, da znamo svoje misli in čuvstva le jasno, jedrnato in pravilno izražati, marveč znati moramo o stvareh tudi spravno govoriti in pisati. „Govoriti znaš, a spravno govoriti in pisati ne znaš“, pravi Vodnik, in baš to je naloga spisnega pouka.

Da je govor, oziroma spis dovršen, je treba, da so misli v njem povsem jasno in pravilno izvršene, logično razvrščene in da napravijo na nas vtis lepe organične celote. O govoru ali spisu, ki infa te lastnosti, pravimo, da ima lep slog, in tak slog bodi ideal in smoter ustmenemu spisu, govorništvu in pismenemu spisu.

Najboljše vaje v dosego tega smotra so:

1. Govorne vaje o raznih predmetih ljudske šole, kajti vsak predmet ima svoje posebne izraze, svoj slog. Plod vsake govorne ure bodi kratek, jedrnato povzet govorček, katerega naj učenci predavajo in pozneje tudi zapišejo.

2. Glasno, izrazito branje zglednih berilnih sestavkov, memoriranje in podavanje istih ustno in pismeno.

Razsvrstitev tvarine in metoda.

Tvarino za spiske nam nudijo vsi šolski predmeti; vsi mu služijo, vsi se stekajo v njem. Neizcrpen vir spisnim vajam so berilo, stvarni pouk in razni dogodki vsakdanjega življenja.

Glede razdelitve tvarine smo še precej edini; navadno ubiramo naslednjo pot:

V predmet uvajamo učence s povestmi. Izmed teh so zopet basni zaradi svojega preprostega sloga najprikladnejše za prvi spisni pouk. S povestmi zgodovinskega značaja in zapisavanjem raznih dogodbic iz vsakdanjega življenja prehajamo k popisom. Prvi popisi imajo pripovedno obliko. Začetkoma popisujemo kaj konkretnega, n. pr. županovega psa, in ne psa splošno, šolsko mizo, a ne pojma mize. Pozneje se popiše tuptam kaj tipičnega za celo vrsto, učenci pa popisujejo po tem zgledu stvari, ki so ž njo sovrstne. Zatem prehajamo polagoma k popisovanju abstraktnih pojmov. Popisom slede primerjave. Stvari primerjamo izprva po njih sličnosti, kasneje po njih različnosti; nato šele združimo oboje. Zdaj je umestna že tudi kratka razprava, ki seveda ne presega otroškega obzorja. Skozi vso spisno dobo jemljimo mesečno vsaj eno pismo. Zadnja šolska leta seznanjamo učence tudi z raznimi drugimi listi in opravnimi sestavki s posebnim ozirom na potrebe vsakdanjega življenja; pri tem uporabljamo tudi tiskovine. Kakor pisma vpletajmo pogostokrat tudi razne pojave in dogodke, ki so jih učenci sami doživeli. To so spisne vaje v pravem po-

menu besede. Le-te vzbujajo v učencih največ zanimanja za predmet; ž njimi jih vadimo, da to, kar sami opazujejo in čutijo, tudi izražajo. Medtem ko je smoter drugih spisnih vaj nejasen, prisiljen, ker so le golo sredstvo do namena, je isti pri poslednjih povsem jasen in določen: To kar sem videl in čutil, bodem povedal, napisal. Tudi zgodovinskih črtic in drugih zanimivosti, ki so lokalnega pomena, ne smemo pozabiti. Hvalevredno bi bilo, da si nabavi vsaka šola zbirko istih.

O načinu, kako naj se obravnava vsaka posamezna spisna vaja, imajo razni metodiki kakor tudi učitelji najrazličnejše nazore. Vobče prevladuje vendar mnenje, da so spisne vaje, ki jih nahajamo v naših šolskih knjigah, in seveda tudi ž njimi združena metoda brezuspešne. Spisne naloge, navedene v teh knjigah, nosijo večinoma pečat skrajnega mehanizma. Smoter, katerega imamo doseči s spisnim poukom, jim je navadno deveta briga. Kakor vsaka metoda, naj se prilega tudi ona pri spisnem pouku kolikor mogoče naravnemu razvoju predmeta. Živ spomin v preteklost, jasen vpogled v razvoj stvari same so lastnosti, ki dičijo vsakega učitelja iz poklica. Učitelj takih lastnosti krene vsekdar na pravo pot! Zaglobimo se tedaj v stvar in poglejmo, kako zasnujemo govor oziroma spis sami! — Človeški duh hrani v sebi nebroj raznovrstnih misli in predstav. V slučaju potrebe kličemo v spomin one, ki so s stvarjo, o kateri želimo govoriti ali pisati, v tesni zvezi. V bistvu sorodne misli in predstave združujemo, urejamo, zasnujemo načrt in po tem načrtu jih podamo ustno v govoru, pisмено v spisu. V kakovosti in množini izraženih misli in predstav se zrcali višina našega duševnega življenja — v načinu pa, kako so iste izražene, logično razvrščene, kakšen vtis napravljajo na nas v celoti, se kažemo mojstra v slogu.

To pot, ki jo hodimo pri sestavljanju govorov in spisov sami, posnemajmo tudi pri pouku, če hočemo, da privedemo učence k samostojnosti. V spisni uri pozovimo učence, da

nam povedo svoja mnenja o predmetu, ki smo ga spravili v razgovor. V živahnem pogovoru z učenci sprejema učitelj vse dobro in odklanja dobrohotno vse nebstveno; v prostem razgovoru ž njimi urejuje vse bistveno, izvablja glavne misli posameznih delov in celote ter jih piše na tablo. Na podlagi načrta obnavljajo učenci vso stvarino najprej ustno, potem šele pismeno. Vse, kar učenec piše, mora znati prej dobro pripovedovati.

Kakor povsod, velja tudi pri spisnem pouku načelo nazornosti; prve spisne vaje so nazorni nauk. Snov, ki smo jo na drugem mestu stvarno kakor jezikovno že vsestransko obravnavali, obnovimo v spiski uri še enkrat. V prostem razgovoru z učenci združujemo in urejamo vso snov, razvijamo načrt ter ga pišemo na tablo. Opustivši vse nebstveno, obnovimo po načrtu del za delom, oziraje se zlasti na logično uredbo in medsebojno zvezo posameznih misli. Vsaki enoličnosti se, če le mogoče, izognimo. Ves spis naj tvori lepo organsko celoto, ki ima svoj pravi pričetek, razvoj in konec dejanja. Spis prepisejo učenci v zvezke. Večkrat se ga nauče tudi napamet, da si s tem ublaže čut za lep slog.

Pozneje piše na tablo kak učenec (tabla se pri tem lahko obrne), ostali pa pišejo v vadnične zvezke. Nato popravljajo učenci spis na tabli in obenem tudi svojega. Popravljen spis prepisejo doma v čedne zvezke. Te zvezke pregleduje učitelj sam. Napak ne popravlja, ampak jih le označi. Za razne pomote naj se določijo že takoj v začetku šolskega leta stalna znamenja. Večje hibe zapišimo na poseben listič, da jih potem skupno obravnavamo. Za popravke je najprimernejši prostor ob robu; zato naj se uvedejo po naših šolah zvezki z robom ob strani. Spodaj se popravljajo samo slabo stilizirani stavki.

Prve težkoče spisnega pouka so prestane. Učiteljeva pomoč se umika bolj in bolj, od učenca se zahteva vedno več. Nazornost stopa v ozadje. Pisanje na tablo se opušča,

piše se nanjo le še razporedba. V izrazu dajemo učencem vedno več prostosti; spise izpreminjajo po obliki in vsebini. Naloge so različne — različna mora biti tudi poprava. Najnavadnejša je medsebojna: boljši učenci dajejo svoje naloge slabšim in narobe. Pri prostejših nalogah je najbolje, če pokličemo par učencev k mizi ter glasno popravljamo njihove naloge. Drugi učenci pazno poslušajo, in če se pojavi ista napaka tudi pri njih, jo popravijo.

Tako navajamo učence k sestavljanju spisov. Po geslu „Od lažjega k težjemu“ hodimo to trnjevo pot toliko časa, dokler ne usposobimo večine učencev vsaj toliko, da so zmožni sestaviti preprost spis, ki ga zahteva od njih vsakdanje življenje. Če smo vpletali v pouk pogostokrat razne dogodbe iz življenja in razvili v spisni dobi dokaj živahno otroško korespondenco, bo uspeh toliko sigurnejši. Tudi ne smemo nikdar pozabiti, da učimo spisja učence, ne sebe. Učenčeva misel, čeprav slabša, naj obvelja, ne naša! Nad tem, kar najde učenec sam, občuti pravo veselje. Tak pouk je zanimiv in vzbuja vsestransko delavnost v šoli. Vsak spisni sestavek bodi produkt celega razreda. Stvar tako povedati, zapisati, da bo imel vsak, ki jo sliši, čita, jasno sliko o njej — je vodilo, ki nas vodi pri tem delu.

Šola naj vzgaja ljudi za življenje. Učence moramo torej naučiti predvsem tega, kar bo terjalo od njih vsakdanje življenje. Pisem in opravičnih sestavkov ne smemo nikakor pogrešati v šoli. Pisma naj bodo vzeta iz otroškega življenja, pisana na součence, učitelje, starše i. t. d. Obravnavajo se ravno tako kakor vsak drug spis. Začetek pisma prizadeva učencem navadno največje težave, dasiravno je prav ta vselej znan. Vzrok temu bo najbrž slaba navada, ki jo imajo nekateri. Ti namreč nauče učence par običajnih uvodov, ki jih smatrajo učenci potem kot edino prave — vsako pismo se mora pričeti z enim izmed njih. Ta nedostatek odpravimo, če pričnemo že takoj prvo pismo na ta način, da odgovarjamo na prebrano pismo.

Voščilno pismo, kakor vsako pismo sploh bi obravnaval po naslednji razporedbi:

1. Učencem naslikam v kratkem položaj, ki ga sili k pisanju.

2. V prostem razgovoru z učenci se pomenim, kaj bi se pisalo.

3. Izpraševaje združujem in povzamem iz celega pogovora, kar je uporabnega za pismo.

4. Na podlagi povzetega določim nato ta-le načrt za pismo:

1. Kaj mi daje povod, da pišem.

2. Kaj bom pisal.

3. Kako naj sklenem pisanje.

5. Pismo pripovedujemo po načrtu.

6. Omenivši nekatere formalnosti pri pismu (nagovor, datum, podpis, obliko), pišemo pismo v vadnične zvezke.

7. Pismo popravimo.

8. Pismo prepišemo čedno.

Teze.

I. Predpogoji spisnega pouka.

A. V ustnem izraževanju.

1. Poučevanje tujih jezikov na ljudskih šolah ovira naravni razvoj materinščine in vzgaja polumože, ki nimajo nobenega prepričanja, nobenega zaupanja v materinščino.

2. Prvo mesto v jezikovnem pouku zavzemata zgovornost in jezikovno umevanje, a ne jezikovna pravilnost. „Najprej reč, potem nje način!“

Iz tega sledi:

a) Dobršen del slovniškega pouka, kakršnega uganjamo po naših ljudskih šolah, nima za razvoj jezika nobene vrednosti. Slovniški pouk na ljudskih šolah ima le toliko po-

mena, kolikor daje podlage pravilnemu izraževanju in kolikor nas podpira v umevanju jezika.

b) S stvarnim poukom ustrezamo v obilni meri vsem jezikovnim zahtevam. Ž njim kažemo učencem pomen besed ter jih vadimo o mišljenju; z govornimi vajami, ki ga zvesto spremljajo, jih urimo v zgovornosti; z lastnim zgledom in neizprosno doslednostjo pa jih navajamo k pravilni govorici.

c) Polagoma, razvoju jezika in otroškemu duhu primerno razvijamo tudi jezikovna pravila, a to iz jezika in za jezik.

B. V pismenem izraževanju.

Posredovalke med govorom in pismom so pisne vaje, združene s pravopisnimi; po njih seznanjamo učence s prvinami jezika in jih urimo v njih nadomeščanju s pravimi pismenimi izrazili. Doseči spretnost v napisovanju svojih misli in čustev, to je njih smoter.

Če hočemo ta smoter doseči, ozirajmo se pri pisnih vajah zlasti na uho in jezik, ki sta glavna jezikovna organa, a ne toliko na oko in roko; vajam v napisovanju obračajmo vbodoče več pozornosti, ker le te nas dovedejo najprej do popolne samostojnosti.

II. Naloga spisnega pouka.

Spisje nas uči skladno govoriti in pisati o raznovrstnih predmetih. Dovršen slog bodi ideal temu pouku!

Najboljše vaje v dosego tega smotra so:

1. Govorne vaje v vseh predmetih ljudske šole; plod vsake takšne vaje bodi kratek, jedrnato posnet govorček, ki ga učenci predavajo, pozneje tudi napišejo.

2. Glasno, izrazito čitanje vzornih berilnih sestavkov, njih učenje na pamet in njih ustno in pismeno predavanje

III. Razvrstitev tvarine in metoda.

1. V spisni pouk vpletajmo pogostokrat pojave in dogodke iz svojega življenja, ker to so spisne vaje v pravem pomenu besede.

2. Šola vzgajaj ljudi za življenje. Pisma, razni listi in opravični sestavki naj se torej pridno vadijo pri spisu. Poslovni spisi naj se večkrat koncentrujejo.

3. Metoda spisnega pouka se prilagaj kolikor možno naravnemu razvoju predmeta.

4. Spisne stopnje:

a) Prvi spisni pouk je nazorni nauk.

b) Po geslu „Od lažjega k težjemu“ navajajmo učence k sestavljanju spisov toliko časa, dokler ne usposobimo večine njih vsaj toliko, da morejo sestaviti preprost spis, ki ga terja od njih vsakdanje življenje.

5. Spisni pouk zbujaj učencem živahno zanimanje za predmet in vsestransko delavnost v šoli.

III.

Pismo.

Pri okr. učit. konf. v Litiji dne 6. julija 1904 podal Janko Levstik.

Učenci pošiljajo bolnemu tovarišu Lovretu knjigo, ki so mu jo preskrbeli iz šolarske knjižnice. Knjigi prilože kratko pismo nanj.

1. Kaj mi daje povod k pisanju, kaj naj pišem? (Situacija — načrt.)

Minuli teden vam je pisal tovariš Lovro. Bolan je revež. Toda bolezen se mu obrača na bolje. Okreval je že toliko, da bi lahko kaj čital; zato se obrača do vas s prošnjo, da mu izprosate pri gospodu učitelju kakšno knjigo iz šolarske knjižnice. Kratkočasil se bode ž njo, dokler popolnoma ne ozdravi.

U., stopi na oder in preberi nam pismo bolnega Lovreta!
Učenec bere:

Dragi tovariš!

Gotovo me že pogrešaš v šoli. Bolan sem, zato ne morem z doma. Vendar sem že toliko okreval, da bi lahko kaj čital. Prosim Te, pojdi h gospodu učitelju in poprosi jih za kakšno knjigo iz šolarske knjižnice. Prav hvaležen Ti bom za to. Pozdravlja Te

Tvoj

Lovro.

Loke, dne 1. mal. srp. 1904.

Kaj hoče pravzaprav Lovro od nas? Česa nas prosi v tem pismu? — Prosi nas, da bi šli h gospodu učitelju in jih prosili za kakšno knjigo iz šolarske knjižnice. Kaj mislite, čemu mu bo knjiga? — Kratkočasil se bo ž njo. To je kaj lepo od njega! Ni še povsem okreval in že misli spet na učenje. No, in vi, ali boste ustregli tej njegovi prošnji? — Gotovo da, saj on je vaš najljubši tovariš in poleg tega je revež še tudi bolan. Bolnikom streči pa je naša dolžnost; že iz ljubezni do svojega bližnjega moramo to storiti.

Pismo ste prebrali. Sklenili ste: Našemu Lovretu ustrezemo na vsak način. H komu boste šli takoj? — H gospodu učitelju. In kaj boste počeli tam? — Prosili jih bodemo za knjigo. Bili ste pri gospodu učitelju. Povedali ste jim, česa želite, pokazali ste jim tudi pismo svojega tovariša. Z veseljem so vam dali knjigo zanj, zakaj Lovro je njihov ljubljeneec, ker on je eden prvih v šoli. — Knjigo imate. Kam boste šli ž njo? — K Lovretu. Kam? — Na Loke? — Pojdimo tedaj na Loke! Hodili smo dobre pol ure in že stojimo pred vrati Lovretovega stanovanja. Ko smo potrkali, vstopimo, na postelji pa ugledamo našega prijatelja. Kaj storimo? — Pozdravimo, ogovorimo ga. Kako? — (Recimo, da je podnevi.) Dober dan, Lovro! Nato stopimo predenj, sežemo mu v roko, vprašamo ga, kako se mu godi, potem pa mu izročimo knjigo. S katerimi besedami? —

Prinesel sem ti knjigo, ki sem jo dobil pri gospodu učitelju. — Lovro je knjige jako vesel. Posebno ga še veseli, da smo prišli sami k njemu. Takoj nam ponudi stol. Sedemo k njemu, on pa nam pripoveduje, koliko je prestal v dnevih svoje bolezn. Končno vstanemo, da se poslovimo od njega. Še prej pa mu želimo česa? — Zdravja. Kako? — Bog daj, da kmalu zopet okrevaš! — Bog ti povrni ljubo zdravje! — Vendar, bolezen bi se znala Lovretu le še nekoliko zavleči. Knjigo je že prečital. Kaj se utegne zgoditi? — Rad bi dobil drugo. — Spodobi se torej, da se mu ponudimo še tudi za prihodnjič, če bi slučajno česa potreboval. S katerimi besedami bi storili to? — Če boš še česa potreboval, kar name se obrni, rad ti bom ustregel. Zdaj pa se poslovimo od njega. Kako bi se poslovil ti? — Z Bogom, Lovro!

Ozrimo se nekoliko nazaj, kaj smo vse počeli, ko smo pismo prebrali! H komu smo šli najprej? Kam smo šli nato s knjigo. Kaj smo storili, ko smo vstopili v Lovretovo sobo? — Pozdravili smo ga. Kako? In potem? — Potem smo mu izročili knjigo. S katerimi besedami? Česa smo mu želeli pred odhodom? — Zdravja. Kako? Kaj smo storili nato. — Ponudili smo se mu še tudi za drugikrat. Kako to? In kaj smo storili naposled? — Poslovili smo se. S katerimi besedami?

Vzemimo pa, da je vreme preslabo, da bi šli k Lovretu na Loke. Starši nam tega nikakor ne dovolijo. Kaj naj počnemo sedaj s knjigo? — Damo jo na pošto. In kaj bomo priložili knjigi? — Pismo.

Kdo pa še hodi dan za dnevom na Loke? — Poštni Jaka. Kaj pa je ta mož po stanu? — — No, poštni sel je. Tudi temu lahko izročimo knjigo. — To hočemo tudi storiti. Knjigo damo poštnemu selu, ki hodi vsak dan na Loke, knjigi pa priložimo pismo, ki ga hočemo napisati sedaj!

2. Napiši pismo po izdelanem načrtu!

K pisanju!

Učenci položijo vadnične zvezke predse.

Mislite si, da stojite s knjigo v rokah pred bolnim Lovretom. Vse, kar ste mu povedali prej ustno, hočemo sedaj navesti v pismu. Le nekaj bo treba še omeniti. Lovretu bi bilo gotovo ljubše, ko bi mu bili prinesli knjigo sami na dom. Kaj se torej spodobi? — Oprostiti se moramo, zakaj tega nismo storili. Kako le? — Rad bi ti prinesel knjigo sam, pa me starši ne pustijo, ker je preslabo vreme.

Začnimo!

Kaj smo storili, ko smo ugledali Lovreta na postelji? — Pozdravili, ogovorili smo ga. Tudi v pismu ga hočemo najprej ogovoriti, toda nekoliko drugače. „Dober dan, Lovro“ mu ne bomo pisali. Kako nas ogovarja on v svojem pismu? Kako bi ga ogovorili mi, kaj pravite? . . . Predragi Lovro! Ostanimo pri tem ogovoru! Kje je napisal Lovro svoj odgovor? — V sredi vrste. Napišite ga tudi vi tako! Kaj stoji na koncu Lovretovega odgovora? — Klicaj. Zapomnite si za vedno: Za ogovorom stoji vselej klicaj! Stavite ga!

S katerimi besedami smo izročili Lovretu knjigo? — Tu sem ti prinesel knjigo, katero so mi dali gospod učitelj. (Izberemo si najboljši odgovor. Nepovoljne odgovore izkušajmo z umestnimi vprašanji popraviti! Vsekdar naj obvelja učenčev, če tudi slabši odgovor!) Kako bomo povedali to v pismu? — „Prinesli“ mu knjige nismo. — Tu Ti pošiljam knjigo, ki so mi jo dali gospod učitelj. Dobro, ta stavek mi je všeč! Ponovi ga prav razločno! Še ti! Izgovori vsako besedo zase! Ti! — Vsi! Napišite ga! Beri, ti! Pazite, morda stoji v tem stavku kakšna vejica! (Pri vejicah naj odločuje vselej uho! Učencem, ki so vajeni pravilnega branja, ne delajo vejice nikakih težkoč.)

Knjigo smo mu izročili. Zdaj imamo najlepšo priložnost, da se mu opravičimo, zakaj nismo prišli sami k njemu.

Pomislite nekoliko, kako? — Rad bi Ti prinesel knjigo sam, pa me starši ne pustite, ker je preslabo vreme. — Stavek je sicer dober, a če ga postavite poleg prvega, zapazite nekaj, kar se Lovretu ne bo dopadlo. Poglejmo! Učitelj bere: Tu Ti pošiljam knjigo, ki so mi jo dali gospod učitelj. Rad bi ti prinesel knjigo sam, pa me starši ne pustite, ker je preslabo vreme. Kaj ste opazili? — Beseda „knjiga“ se ponavlja. Vidite, to pa ni lepo. Morda se da drugi stavek nekoliko izpremeniti. Rabite namesto „knjigo“ drugo besedo! Rad bi Ti jo prinesel sam, pa me starši ne pustite, ker je preslabo vreme. Ponovi! — — Vsi! Pišite! Narekuj, N! (Daljše stavke naj narekujejo posamezni učenci.) Preberi stavek prav razločno, pazite na vejice!

Ko nam je Lovro povedal, kako se mu je godilo za njegove bolezni, smo končno vstali, da se poslovimo od njega. Še prej smo mu želeli česa? — Zdravja. Kako pa? — Bog daj, da kmalu zopet okrevaš! — Pozor! Lovro je pričel svoje pismo tako-le: „Gotovo me že pogrešaš v šoli.“ Kaj lahko pripomnimo svoji želji? — Da ga že zelo pogrešamo v šoli. Stori to! — Bog daj, da kmalu zopet okrevaš, ker Te že zelo pogrešam v šoli! Primerjajmo ta stavek s prejšnjim! (Učitelj prebere oba stavka ter poudarja besedi „ker“.) Kaj vam ne ugaja? — Beseda „ker“ se ponavlja. Stavite namesto nje kaj drugega! — Bog daj, da bi kmalu zopet okreval, zakaj zelo te že pogrešamo v šoli. — — Kaj pa izražamo s tem stavkom? — Željo. Kakšen stavek je to? Kaj stoji na koncu železnega stavka?

Želeli smo mu zdravja. Toda bolezen se mu utegne le zavleči. Knjigo je prečital. Kaj se lahko zgodi? — Rad bi dobil še drugo. Lovro je naš prijatelj. Ponudimo se mu še za prihodnjik, če bi slučajno še česa potreboval! Kako? Če boš še česa potreboval, kar piši mi, rad Ti bom ustregel.

Pri odhodu smo se od Lovreta poslavljali. Tudi v pismu se moramo posloviti od njega. On nas v svojem pismu pozdravlja, pozdravimo ga še mi! S katerimi besedami bi ga pozdravil Ti? — Presrčno Te pozdravlja . . . Kdo?

Tvoj

Lojze.

(Ta stavek napišemo na tablo zaradi prave oblike.)
Pismu manjka zdaj še datuma. Napišite ga!

3. Presodi, kar si napisal!

Preberimo pismo! N, beri glasno, drugi berite tiho! Če dobite kakšno napako, popravite jo! Beri dalje! Dalje!

Medtem prebira učitelj dela poedinih učencev; splošne pomote si zapomni.

Otroci, v pismu pišemo nekatere besede z veliko začetnico, kar pri drugih nalogah ni dovoljeno. Vse one besede, s katerimi smo Lovreta ogovarjali; bomo pisali z veliko začetnico. Preglejmo pismo še enkrat! Beri 1. stavek! Je-li v tem stavku kakšna taka beseda? — Da, beseda „Ti“. Popravite jo! . . .

Zamenjajte zvezke!

Zdaj sledi medsebojna poprava.

Bere se stavek za stavkom. Učitelj opozarja učence na napake, ki jih je zapazil pri njih; težje besede pusti napisati na tablo; nekatere besede je treba razlogovati, druge glaskovati; samostalnika „gospod, učitelj“ je treba postaviti v dvojino in množino, da spoznajo učenci končne glasove . . .

Učitelj hodi med popravkom od učenca do učenca, jih opozarja na razne napake ter voljno odgovarja na njihova vprašanja.

Popravljen vaja se nato večkrat prebere, ker s tem se čut za lepoglasje še najbolj razvija.

4. Prepiši svoje delo v čedno!

V uri, ki je določena za šolske naloge, prepišejo učenci pismo v čedne zvezke. Zdaj še-le jih seznani učitelj z obliko pisma.

Pismo v celoti:

Predragi Lovro!

Tu Ti pošiljam knjigo, ki so mi jo dali gospod učitelj. Rad bi ti jo prinesel sam, pa me starši ne pustijo, ker je preslabo vreme. Bog daj, da kmalu zopet okrevaš, zakaj zelo Te že pogrešam v šoli! Če boš še česa potreboval, kar piši mi, rad Ti bom ustregel. Presrčno Te pozdravlja

Tvoj

Lojze.

IV.

Ptice pozimi.

Stavki:

Nekatere ptice nas jeseni zapuste.

Drugim pticam zraste gorkejša perje.

Približajo se našim hišam.

Tu si poiščejo ugodnih krajev.

Žalostno čivkajo okrog hiš in prosijo hrane.

Ob slabem vremenu ostanejo v svojih zavetjih.

Tam si iščejo med mrvo živeža.

Mnogo jih pogine od mraza in glada.

Ne lovite ptic, ker v sobi poginejo.

Potresajmo jim hrane.

Spomladi bodo ptice hvaležno pevale in pokončavale škodljivi mrčes.

O kateri ptici smo se že učili? O vrani. Kaj mi veš povedati o vrani? — Ali poznaš še druge ptice? Vrabce, sinice — — —. Katere ptice smo videli jeseni, ko so se

zbirale na cerkvenem stolpu? Lastovice. Zakaj so se neki zbirale? Pomnite! V jeseni lastovice čutijo, da bo kmalu pritisnil mraz. Ker jih pa rado zebe in jim ni moči pozimi dobiti pri nas hrane, nas zapuste in odlete v gorke kraje. Katere ptice nas jeseni še zapuste? Kukavica, grlica. — Kaj store torej nekatere ptice jeseni?

Nekatere ptice nas jeseni zapuste.

Kaj so ti kupili oče za zimo? Črevlje, gorkejšo obleko. Zakaj pa dobite za zimo gorkejšo obleko? Da nas ne zebe. Kaj pa dobe one ptičice, ki ostanejo čez zimo pri nas? Glejte, ljubi Bog skrbi tudi za svoje ptičke, da jim gorkejše perje. Kaj zraste torej pticam pozimi?

Pticam zraste gorkejše perje.

Kje so bile ptice poleti? V gozdu. Kaj so pa delale tam? Skakale so po vejicah, glasno prepevale in pokončavale škodljivi mrčes. Ali tudi zdaj slišiš ptičke peti v gozdu? Ne. Kje pa vidiš ptičke pozimi? Blizu hiš. Čemu se približujejo ptice pozimi?

Približajo se našim hišam.

Oni dan sem šla mimo kozolca? Vse je bilo tiho. Kar nekaj zašumi v kozolcu, in mnogo ptičev sfrči v zrak. Zakaj neki so bili ptički v kozolcu? Ker jim je gorkeje. Kje pa so še ptički pozimi? V skednjih, drvarnicah, hlevih. Kakšni kraji so to? Gorki. Ti kraji so gorki, torej za ptičke ugodni. Kakšnih krajev si torej poiščejo ptički?

Poiščejo si ugodnih krajev.

Kaj vidite sedaj zunaj? Sneg. Kaj je sedaj, ker je zemlja pokrita s snegom? Zima. S čim se ptički poleti hranijo ali živijo? Z raznimi gosenicami in mrčesi. Kje pa dobe ptički gosenice? Na drevesih. Ali dobe ptice tudi pozimi gosenice na drevesih? Ne. Kakšni so ptički, ker ne dobe dosti hrane? Lačni. Kakšen si ti, kadar si lačen? Žalosten. Kakšni so tudi lačni ptički? Žalostni. Koga pa prosijo hrane? Nas. Rekli bomo:

Žalostni čivkajo okrog naših hiš in prosijo hrane.

Kakšno pesmico sem vas naučila o siničicah? Povej 1. kitico!

Spet trkate, siničice,
na okno moje celice . . .
Ko pade sneg, pritisne mraz —
se spomnite pa spet na nas . . .

Kje si ti, kadar prav hudo sneži? V hiši pri gorki peči. Ali letajo ptičke okrog, kadar sneži? Ne. Kam se poskrijejo. V kozelce, skednje . . . Kozelci, skednji so ptičkom zavetje. Kje so ptički ob slabem vremenu?

Ob slabem vremenu ostanejo v svojih zavetjih.

Včasih sneži cele dneve. Ubogi ptički ne morejo letati okrog, ne morejo si poiskati hrane. Žalostni iščejo v svojih zavetjih med mrvo zrnja, semenja in drugega živeža. Kaj si iščejo v svojih zavetjih?

Tam si iščejo med mrvo živeža.

Ni dolgo, kar sem šla po vrtu. Visok sneg je ležal. Veje od dreves so se upogibale vsled teže snega proti tlom. Kar zagledam v snegu pod drevesom mrtvega ptička. Grem dalje in vidim še več mrtvih ptičev v snegu. Zakaj so ubogi ptički poginili? — Glejte, sneg je vse pokrnil, nikjer niso dobili potrebnega živeža. Huda burja je brižla, uboge ptičice je pa zeblo. Sedle so na vejice; od mrazu in lakote so na posled popolnoma obnemogle in popadale v sneg. V snegu so zmrznile. Kaj se zgodi z mnogimi ptički pozimi?

Mnogo ptičev pogine od mraza in gladu.

Poznala sem dečka, ki so se mu ptički zelo smilili. Kadar je videl uboge ptičice zmrzovati, je vedno premišljeval, kako bi jim pomagal. Kaj si izmisli? Napravi si žbico in ves popoldan lovi uboge ptičke. Nalovi več ptičkov ter jih nese v gorko sobo. Pustil jim je letati po sobi, dal jim je mnogo

drobtinic, bučnih peček, še celo orehovitih jedrc in vode. Sestradani ptički niso nič kaj radi zobali. A deček si misli, se bodo že udomačili in še hvaležni mi bodo, ker sem tako skrben zanje.

A glej drugo jutro! Pogleda in vidi več ujetih ptičev mrtvih. Bal se je, da bi mu še drugi ptički ne poginili. Hitro odpre okno, in ostali ptički zlete na bližnje drevo. Kaj pa jim ni ugajalo v sobi? Bilo je prevroče. Deček si je tudi to mislil, potresal jim je hrano na okno. Pridno so ptički zobali in veseli letali od vejice do vejice. Kje torej ptičkom bolj ugaja? Na prostem. Ali smemo ptičke loviti? Ne. Zakaj ne? Ker v sobi poginejo.

Ne lovimo ptičev, ker v sobi poginejo.

Kaj je dajal deček ptičkom, ko jih je izpustil? Hrano. Ali so bili ptički tega veseli? Kaj mi prinašate vi v šolo. Bučnih peček, koruze, prosa i. t. d. Čemu imamo vse to? Dajemo ptičkom. Kam pa potresamo ptičkom hrano? Na okno. Kaj sem naročila, da morate tudi doma storiti? Ptičkom potresati hrane. Kaj naj torej storimo?

Potresajmo ptičkom hrane.

Je-li bilo ptičkom všeč, ko jih je deček naložil? Ne. To je tudi deček vedel. Kaj je storil? Izpustil jih je. Ali jih je zapustil zunaj? Ne. Kaj jim je dajal? Hrane. To so si ptički tudi dobro zapomnili! Kadarkoli je prišel na vrt, so ga veseli pozdravljali. Še celo zrnje so mu jemali iz rok in zobali. Sneg je skopnel, ptički so dobivali dovolj hrane na prostem. A zdaj pa ptičice niso zapustile dečka. Ostale so na njegovem vrtu in v bližnjem gozdu. Lepo so prepevale in gnezstile ter pokončavale škodljivi mrčes. Tako so izkazovale ptičice dečku svojo hvaležnost. Kaj bodo ptice spomladi delale? Pazite!

Spomladi bodo ptice hvaležno pevale in pokončavale škodljivi mrčes.

Kako pravi 2. kitica o „Siničicah“?

Vso zimo ste tu trkale
in s pečkami odletale —
Pa komaj zacvetel je maj,
Sfrčale ste v zeleni gaj...

Avgusta Lunder — Raka.

V.

Vrabec in konj.

Vrabec:

Konjiček, v jasliah zob imaš
in izlahka tudi meni daš.

Trepečem v slami od zimé
držim se lačen v tri gubé.

Konj:

Zobi je tukaj dosti res;
ne boj se mi, le kljuni vmes.

Zobala sta lepo ta dva,
nasitila se vkup oba.

Rodi se leto pregorko;
mušic in muh je vse živo.

Zdaj vrabec hitro jih lovi,
da konj ubadov ne trpi.

Opazovanje: Otroci opazujejo par dni prej vrabce na cesti.

Učila: Nagačen vrabec, Leutemannova podoba — konj.

Namen te pesmice je, vzbujati pri otrocih sočutje in hvaležnost. (Pesem naj se obravnava po zimi.)

Priprava.

Kaj vidiš na tej podobi? Konja. Ponovi, kar smo se pretekli teden učili o konju. Koga ste opazovali te dni na cesti? Vrabca. Kaj mi boste o njem povedali? Vrabci so prileteli pred hišo, ko so mati posipali kokošim zrna. Videl sem vrabca, ki je sedel na jasliah in zobal poleg konja. Kako je pozimi na prostem? Mrzlo. Kje se grejemo? Pri gorki peči. Ali imajo ptički tudi gorak dom? Zebe jih. Zimo trpe. Česa jim pozimi še primanjkuje? Hrane. Zakaj? Ker je vse s snegom pokrito. Imenujte mi kakega ptička, ki zdaj tudi mnogo zime in lakote trpi. Vrabec. Tu vam pokažem vrabca. Kje ga vidiš največkrat? — Po cestah. Zakaj? Da dobi kaj hrane.

Napoved novega učiva.

Danes hočemo čitati lepo povest o vrabcu in konju.

Novo učivo. (Učitelj pripoveduje):

Nekega mrzlega zimskega dne prileti vrabec na cesto, da si tam poišče živeža. Že ves dan ni dobil ničesar za lačni želodček in bilo mu je tako hudo, da bi skoro poginil lakote in zime. Kar zagleda pred krčmo na cesti konja, ki veselo zoblje oves iz nastavljenih mu jasliah in prav milo prosi:

„Konjiček, v jasliah zob imaš
in izlahka tudi meni daš.

Trepečem v slami od zimé
držim se lačen v tri gubé.“

Konjiček je bil usmiljenega srca, zato reče ubogemu vrabcu:

„Zobi je tukaj dosti res;
ne boj se me, le kljuni vmes!“

Mislite si lahko, s kakim veseljem je začel sestradani vrabec pobirati zrna, in

„Zobala sta lepo ta dva,
nasitila se vkup oba.“

Mrzla zima mine, in

„Rodi se leto pregorko;
mušic in muh je vse živo.“

Muhe pa so zlasti nadležne našemu konjiču, ne more se jih ubraniti, toliko jih je. Ko vidi vrabec svojega dobrotnika v tej nadlogi, si misli: Sedaj mu lahko nekoliko povrnem, kar je meni pozimi dobrega storil, in

„Prileti zdaj vrabec, hitro jih lovi,
da konj ubadov ne trpi.“

To povest imate tudi v svojih knjigah! Čitajmo jo! Učitelj čita.

Učenci čitajo enkrat tiho.

Boljši učenec prečita povest glasno.

Besedna in stvarna razlaga.

Čitaj še enkrat prvi dve vrstici! Kdo govori to? Vrabec. Kje se je to godilo? Kdaj? Katero besedo bi lahko postavili namesto „zob?“ Zrnje. Kako rečemo namesto izlahka? Lahko, samo če hočeš.

Beri dalje! Kdo še to govori? Vrabec. Kaj se ti godi, kadar te zebe? Tresem se. Kako pa je rekel vrabec? Trepečem. Kam se skriva pred mrazom? V slamnate strehe. Kako se stisneš, kadar te zebe? Pokaži! Kdo se je tudi tako tiščal? Vrabec. Kako je rekel, da se drži? V tri gube. Pokaži gubo na svoji obleki? Nagubanči čelo? Zakaj je bilo videti pri vrabcu tri gube, ko se je stisnil skupaj? Dve od perutnic, ena od glave.

Kaj posnamemo lahko iz teh vrstic o vrabcu?

Vrabec je pozimi trpel lakoto. (Napiše se na tablo.)

Čitaj, kako je vrabcu konj odgovoril!

Kake zobi je imel konj? Oves. Kake zobi nasuje mati kokošim? Prosa, koruze. Kdo je konju nasul ovsu? Hlapec. — Zakaj? Ker je bil po dolgi, naporni vožnji lačen. S ka-

kim glasom je prosil vrabec? Z boječim. Kaj mu je zato konj rekel? Ne boj se. Kako bi lahko rekli namesto „kljuni vmes“? Zoblji, pobiraj zrnje. S čim pobira zrnje? S kljunom. Kako je zato konj rekel? Kljuni vmes.

Beri naslednji vrsti!

Česa sta imela oba dosti? Ovsu. Kakšna sta postala? Sita. Ali se je vrabcu hrana prilegla? Kakšen je bil prej? Lačen. Kdo mu je pomagal? Zakaj je pač konj pomagal vrabcu? Ker se mu je ta smilil. Kdo se tebi smili? Komu moraš tudi ti pomagati? — Do revežev imej vedno sočutje! Kar tebe boli, boli tudi drugega! Kaj je imel torej tudi konj do vrabca? Sočutje. Zakaj je konj pomagal vrabcu? Iz sočutja.

Konj je pomagal vrabcu iz sočutja. (Na tablo.)

Kaj nas uči prvi del pesmice? Bodimo usmiljeni do revežev!

Berimo drugi del naše povesti!

Kaj sledi zimi? Pomlad. Kaj pride za pomladjo? Poletje. Kako je poleti? Gorko, vroče. Ali je velika vročina prijetna? Kako si bral v knjigi o poletju? Je gorko. Katera beseda stoji namesto poletje? Leto. Namesto „rodi se leto bi lahko kako rekli? Pride poletje, nastane leto. Ponovi zadnji del stavka. Mušic in muh je vse živo. Ali so zdaj tudi muhe? Kje se drže poleti? Tudi okoli hlevov in sploh, kjer je živina, je vse polno muh. Kakšne so živini? Nadležne. — S čim se jih brani? Z repom, s premikanjem kože. Ali se more vseh ubraniti? To spoznate iz zadnjih dveh vrsti. Beri ju!

Koga izmed vas je že pičila konjska muha? Kakšna je? Večja od navadne. Kako jo imenujemo v pesmi. Ubad. Zakaj? Ker ubode. Ali boli to konja? Da. Kdo je trpinčil poleti konja?

Poleti so trpinčile konja muhe. (Na tablo.)

Kdo ga je branil muh?

Vrabec. Kako? Lovil je ubade. Ali bi se mogel konj vseh ubraniti? Ne. Kdo mu je pomagal?

Česa se je pač vrabec spomnil? Ali je lepo ravnal? Kakšen je bil? Hvaležen. Zakaj je torej konju pomagal?

Vrabec mu je pomagal iz hvaležnosti. (Na tablo).

Kaj je bil konj vrabcu, ker mu je pozimi dobroto skazoval? Dobrotnik. Kateri so vaši največji dobitniki? Bog, stariši, učitelj . . . Kaj vas uči vrabec?

Bodimo dobitnikom hvaležni.

Kako skazujete vi lahko hvaležnost svojim dobitnikom? S pridnostjo, ubogljivostjo, lepim vedenjem, učenjem . . .

Vaja.

Večkratno čitanje.

Memoriranje.

Uporaba slike na tabli kot spisna naloga.

Na tabli.

I.

Vrabec je po zimi trpel lakoto.

Konj mu je pomagal iz sočutja.

II.

Po leti so trpinčile konja muhe.

Vrabec mu je pomagal iz hvaležnosti.

Minka Gasperin. — Kostanjevica.

VI.

Veverici.

Učna slika za 3. šolsko leto.

Josin-Gangl: Drugo berilo in slovnica.

Dispozicija.

I. Priprava.

II. Čitanje.

a) Učiteljica čita.

b) Čitajo učenci.

III. Razjasnjevanje in povzetek.

a) po kiticah.

b) povzetek vsega.

IV. Nauk.

V. Uporaba.

I.

Katero pesmico o veverici že znate?

„Veverka, ej, ti lepa gospa,
kje pa si ti vendar doma?
Kjer te že koli vidi oko,
ti si povsod domača tako.“

„Dom so smreke visoke mi,
sence gozdne globoke mi,
veverka tam se udomači,
kjer svoboda zlata živi.“

E. Gangl.

Kaj nam pove ta pesmica? Veverica živi v gozdu. Kaj še? Ona ljubi svobodo. Danes pa hočemo čitati neko novo pesmico o veverici. Odprite berila na str. 17, 26. ber.

II.

a) Učiteljica čita.

b) Čitajo boljši učenci.

III.

Čitaj 1. kitico! Kje živijo veverice? V gozdu. Kako je povedano to v tej kitici? „Prišli blizu sta iz lesa.“ Zakaj pravimo lahko „iz lesa“? Ker dobivamo iz gozda les. Ob kraju tega gozda je rasel oreh. Kaj se je zgodilo, ko je zapihljal vetrič? Veter strese oreh z drevesa. Povej ti!

Čitaj 2. kitico! Kakšni sta bili veverici? Lačni. Kako je to povedano v pesmici? „Menda sta imeli glad.“ Zakaj mislimo, da sta bili lačni? Ker sta ga obe hoteli imeti.

Povej torej kratko vsebino 2. kitice! Obe ga hočeta imeti. Ti, ti! Ponovi vsebino 1. in 2. kitice.

Čitaj dalje! Kaj storita veriverici? Zgrabita oreh. Kakšen sad pa strese veter z drevesa? Slab — piškav. Kakšen je bil tudi ta oreh? Piškav. Ali lahko razkolješ piškav oreh? Lahko. Kaj je v njem? Prah. Kaj storita veriverici? Jezno ga zgrabita. Kaj se zgodi? Oreh se sam razkolje. Kaj je bilo v orehu? Rjav prah. Kaj se zgodi? Prah se jima pokadi v noska. Povej torej vsebino 3. kitice! Povej vse, kar vemo do sedaj o teh verivericah!

Čitaj 4. kitico! Kaj storita zdaj veriverici? Zbežita. Kam? V gozd. Ali jima je bilo všeč, da nista dobili jedrca? Ne. Kakšni sta torej odšli? Osramočeni. Povej, kaj torej storita! Osramočeni odideta.

Ponovilo celega povzetka. Glej v berilo in povej, kaj smo slišali o verivericah.

IV.

Ali se vam dopade ta pesmica? — Pesmica je lepa, a vsebina nam ne ugaja, zakaj ne? Ker sta se veriverici prepirali. Kdo se pa tudi prepira? Ljudje. Beri torej 4. kitico! Kaj nam pove ta kitica? Da se ljudje mnogokrat za ničvredne stvari prepirajo.

Zakaj sta se prepirali veriverici? Vsaka je hotela imeti korist od oreha. Ali jima je ta prepir prinesel kaj koristi? Ne. Pomnite: Prepир ne prinese koristi.

Povej ti! Pridi in napiši na tablo!

Rekli ste poprej, da se tudi ljudje prepirajo. Kdo ve, za kakšne stvari se prepirajo? Popašnje — pota — razžaljive besede. Mnogokrat je stvar, za katero se prepirajo, prav malovredna. Kako imenujemo lahko tak prepир? Piškav oreh. Kaj pa nas uči to berilo? Ne prepiraj se za malovredne stvari!

Povej ti! Pridi in napiši na tablo!

Čitaj, kar je na tabli! Kaj nas uči ta pesmica?

V.

Povej še enkrat vsebino te pesmice! Zapomnite si jo dobro, ker jo boste jutri pisali. — Kaj nas uči ta pesmica? Kdo mi zna povedati kak pregovor, ki bi bil na mestu pri tej pesmici!

„Sloga jači, nesloga tlači“ itd. Učenci citirajo znane primerne pregovore.

Franja Lunder — Raka.

XII.

Napisovanje: Dobra večerja.

2. šolsko leto.

Priprava.

Katero berilo smo zadnjič brali? — Dobra večerja. — Ponoviti hočemo glavne misli. Se ponovi po sledečih vprašanjih. Kdo noče jesti ječmenčka? Kaj obljubijo mati? Kam gre Metka popoldne? Kako poje ječmenček za večerjo? — Ali znate še pregovor, ki pove, kaj delo stori, da nam jed boljše diši? — Delo beli jelo. — Kdo mi bo sedaj vse stavke v zvezi s pregovorom povedal. (Učenci samostojno večkrat ponove razporedbo berila.) Metka noče jesti ječmenčka. Mati ji obljubijo za večerjo boljšega. Popoldne Metka pridno dela na njivi. Slastno poje tisti ječmenček za večerjo. — Delo beli jelo.

Napoved smotra. Razporedbo, ki ste mi jo sedaj povedali, boste napisali v spisovnice.

Podavanje.

Kaj pa moramo najprvo napisati? — Naslov. — Kaj pa nam pove naslov? — O kom ali čem beremo ali pišemo. — Kako se glasi naslov berila, čigar kratko vsebino, hočemo napisati. — Dobra večerja. — Iz koliko besed sestoji naslov? — Iz dveh. — Katera je prva, druga? —

Razzloguj prvo besedo! Dob-ra. Vsi! Koliko zlogov ima beseda „Dobra“? — Dva — Kateri je prvi, drugi? Razzloguj drugo besedo! ve-čer-ja. Vsi! Koliko zlogov ima ta beseda? — Tri — Kateri je prvi, drugi, tretji? Glaskuj prvo besedo in dvigni pri vsakem glasu prst! D-o-b-r-a. Vsi! Koliko glasov ima ta beseda? — Pet? — Glaskuj drugo besedo in dvigni kakor poprej pri vsakem glasu prst! — v-e-č-e-r-j-a. Vsi! Koliko črk boste za to besedo napisali? — Sedem. — S kakšno začetnico bomo pisali besedo „Dobra“? Z veliko začetnico. — Zakaj? — V začetku spisa pišemo veliko začetnico. Naslov napišite tako, da bo stal v sredi vrstice, enako naslovom v berilih. — Pripavite se k pisanju! Zastavite in pišite! — Kaj morate koncem naslova staviti? — Piko. — Storite to!

Povej mi prvi stavek! Metka noče jesti ječmenčka. Ponovi stavek še enkrat počasi in udari pri vsaki besedi ob klop! Koliko besed ima ta stavek? — Štiri. — Katera je prva, druga, tretja, četrta? Razzloguj prvo besedo! Met-ka. Koliko zlogov ima ta beseda? Dva. Kateri je prvi, drugi? — Istotako so razzlogujejo daljnje tri besede stavka. — Glaskuj mi sedaj prvo besedo z dviganjem prstov! M-e-t-k-a. Vsi! Koliko glasnikov ima ta beseda? — Pet. — Glaskujejo se tudi naslednje besede. S kakšno začetnico se piše v začetku vsakega stavka? Z veliko začetnico. S kakšno začetnico bomo torej pisali besedo „Metka“. — Z veliko začetnico. Da, toda besedo Metka moramo pa še iz drugega razloga pisati z veliko začetnico; zakaj pa? — Ker je krstno ime. — Kaj so krstna imena? Lastna imena. S kakšno začetnico pišemo vselej lastna imena? — Z veliko začetnico. Kako pišemo vsako besedo v stavku? — Zase. — Sedaj pa napišite stavek! — V stavku „Metka noče jesti ječmenčka“ smo nekaj povedali; kakšen stavek je to? Poveden stavek. Kaj stavimo na konec povednega stavka? Piko. Stavite jo! — Enako se obravnava in postopa pri ostalih stavkih.

Posnetek.

Kaj smo danes pisali? Pisali smo skrajšano vsebino berila „Dobra večerja“.

Poprava.

Pod vodstvom učiteljevim popravljajo potem učenci napake sami in medsebojno. Primerja se stavek za stavkom z onimi na šolski tabli. (Pred uro namreč napiše učitelj vso vajo na šolsko tablo, a da jo učencem na spregled, ko so vsi vajo že spisali.) Za tem sledi pisanje poprave.

Ivana Dolinar — Višnja Gora.

VIII.

Obravnava uporabnih nalog v smislu množitve.

Smoter: Napravili bomo nekoliko nalog, v katerih bomo uporabili, kar smo se učili.

Ponovilo sklepa: 1 jabolko velja 2 h; koliko velja 6 jabolk? Sklep: 1 jabolko velja 2 h; 6 jabolk je 6 krat 1 jabolko; torej bo veljalo 6 jabolk 6 krat 2 h, t. j. 12 h. Ravnotako za 10 žemelj po 2 h, 8 m po 5 K, 5 l po 5 desetec.

Učilo. Janskega slika: Gozd in žaga. Kaj nam predstavlja ta slika? — Gozd. Kakšna drevesa rastejo v tem gozdu? — Smreke, jelke ... Kaj delamo iz smrek? — Hlode, deske. Ali so vse deske enake? — Različne. Iz katere smreke naredi žagar več desek? — Iz velike in debele.

Ustmeno računanje:

1. Iz enega hloda naredi žagar 6 desek, koliko iz 12 hlodov? Ponovi, A! Sklepaj, B! Izračuni, C!

Ako naredi iz enega hloda 6 desek, naredi iz 12 hlodov 12×6 desek, t. j. 72 desek.

2. 1 deska stane 46 h; koliko dobi žagar za 5 desek? Ponovite, sklepajte in računajte po tistem vsi; kdor je izvršil, vzdigne roko! (Črez nekoliko časa.) Izračunaj kratko, D! Žagar dobi 5×46 h, t. j. 230 h.

(Da se skrbi za sodelavnost vseh učencev, vprašamo najpoprej slabejšega učenca, od katerega ne pričakujemo pravega odgovora, potem šele vprašamo boljšega).

3. Kratko ponovilo dolgotrajnih mer.

Deska je dolga 4 m. Ako žagar od te deske odreže 1 m 2 dm 3 cm dolgo desko, kako dolga je še stara deska? Ponovi, A! Sklepaj, B! Ako odreže žagar od 4 m ali 400 cm dolge deske 1 m 2 dm 3 cm ali 123 cm, ostane še 400 cm manj 123 cm, t. j. 277 cm ali 2 m 7 dm 7 cm dolga deska.

Pismeno računanje.

Zvezke na klop!

(Vsak učenec, ki pride k tabli, prinese s seboj zvezek za vaje in ga položi v pregled učitelju na mizo.)

4. Iz večjega hloda se naredi 12 desek, koliko iz 145 hlodov?

Ponovi nalogo, A! Sklepaj, B! Ako se naredi iz 1 hloda 12 desek, se naredi iz 145 hlodov 145 krat 12 desek. Kako to izračunimo? Računaj! (Učenec izračuni prvi del, namreč množitev = ednico.) Dalje, C! (Ta učenec v klopi izračuni drugi del.) Dalje, D! Povej odgovor, E! Zapišimo ga!

5. Koliko stane 243 desek po 52 h?

Ponovi, A! Napravi zaključek, B! Izračunaj! Učenec zapiše 243×52 ter reče: Da prihranimo nekaj prostora, zamenjamo činitelja.

(Tudi pri tej nalogi kakor sploh pri vseh nalogah se pazi skrbno na sodelavnost vsega razreda.)

6. Trgovec kupi 1216 desek po 54 h, koliko mora plačati, ako je že dal na račun 185 K? Ponovi, A! Še enkrat, B! Ali moremo ta račun takoj izračunati? Koliko veljajo deske? Ali veš koliko desek je? Kaj moramo najprej izvedeti?

— Koliko desek je bilo? Zaključí torej, koliko desek je bilo!
 — Ako se naredi iz enega hloda 9 desek, se dobi iz 142 hlodov 142 krat 9 desek, t. j. 1278 desek. Zaključí drugi del naloge! — Ako velja ena deska 64 h, velja 1278 desek 1278 krat 64 h.

Izračunaj!

7. Peresa odložite! Učitelj zapiše na tablo nalogo: „Trgovec kupi 1216 desek po 54 h, koliko mora plačati?“ Hočem se prepričati, kdo od vas zna to izračunati. Nobeden ne sme prepisati. Kdor je izvršil, pokrije svoj izdelek s pivnikom in vstane! Začnite!

Ko sedi le malo učencev: Kdor sedaj stoji, sme dalje stati, drugi obsede! Učitelj izračuni potem nalogo na tabli, učenci pa primerjajo svojo nalogo z računom na tabli. Kdor ima drugačen račun kakor je ta na tabli, naj sede in popravi. Stati sme le ta, kdor je izgotovil nalogo prav tako kakor jaz!

Ko se učitelj prepriča, da so učenci naredili res račun prav, jih pohvali in pravi: Prvi račun prav . . . učencev. Kdo pa ima skoro prav?

8. Hočemo narediti še eno nalogo na enak način. 1216 desek po 54 h velja torej 656 K 64 h, koliko mora trgovec plačati, ako je dal na račun 185 K?

Po izdelku, oziroma ko pregleda učitelj naloge, se ponovi: Oba računa je naredilo prav . . . učencev, enega . . . učencev.

Josip Zajec — Veliki Gaber.

IX.

Obrestni računi

na manjrazrednih ljudskih šolah.

I. a) Izračunajo se obresti od 700 K po 5% za 1 leto.

Učenec računa na pamet: 100 K po 5% da na leto 5 K obresti; 700 K je 7krat po 100 K; da torej 7krat 5 K, to je 35 K obresti.

Zapiši to! Učenec napiše na tablo:

100 K 5 K

700 „ . . . 5 × 7 K 35 „

b) Sosed si je izposodil 85 K; koliko znašajo vsakoletne obresti po 4⁰/₀?

Ponovi nalogo!

Kako se to izračuni, se hočemo sedaj učiti!

II. Koliko obresti po 4% da na leto 100 K — 100 gl. — 100 kr. — 100 h?

Vsakokratni odgovor napiše učitelj na tablo:

100 K 4 K

100 gl. 4 gl.

100 kr. 4 kr.

100 h 4 h

Preberi, kar je na tabli! Učenec: 100 K da 4 K, 100 gl. da 4 gl., 100 kr. da 4 kr. Dovolj! 100 kr., koliko gld. je to? Zato smemo 100 kr. izbrisati in zapišemo —? (1 gl.) Beri dalje! (100 h da 4 h.) Kaj moremo zapisati namesto 100 h? (1 K.) Beri sedaj! (1 K da po 4⁰/₁₀₀ na leto 4 h obresti.) Ponovi to, A, R!

Pazite sedaj!

Koliko obresti da na leto 1 K po 2%, 3% . . . ?

Koliko obresti po 4⁰/₁₀₀ dasta na leto 2 K, 3 K ... 85 K?
(Učenec: 2 K sta 2krat po 1 K, 2 K dasta torej na leto 2krat po 4 h obresti.)

Pismeno bomo to računali tako-le:

1 K 4 h

$$85 \text{ „} \cdot \cdot 85 \times 4 \text{ h} \cdot 3 \text{ K } 40 \text{ h}$$

Izdela se nekaj takih računov, da si učenci zapomnijo zaključek za določeno število K .

* * *

Kako pa bi izračunali, koliko obresti po 4% dobimo na leto od 785 K?

Učenec: Najprej izračunamo obresti od 700 K in potem še od 85 K.

Izračunajmo to! Učenec piše na tablo:

? obresti po 4⁰/₁₀₀ da v 1 l. 785 K.

100 K	4 K
700 „ 7 × 4 K	28 „
1 „	4 h
85 „ 85 × 4 h	3 „ 40 „
785 K 28 K + 3 K 40 h	31 K 40 h

Dodatek.

? obresti po 5⁰/₁₀₀ da 978 K v 3 l. in 6 m.

100 K	5 K
900 „ 9 × 5 K	45 „
1 „	5 h
78 „ 78 × 5 h	3 „ 90 „
978 K v 1 l. 45 K + 3 K 90 h	48 K 90 h
978 „ v 3 l. 3 × 48 „ 90 „	146 „ 70 „
978 „ v 6 m. 1/2 od 48 „ 90 „	24 „ 45 „
978 K v 3 l. 6 m. 146 K 70 h + 24 K 45 h	171 K 15 h

I. Magerle — Svibno.

X.

Potovanje do Karavank

(do Hrušice.)

Učna slika za 5., oziroma 6. šolsko leto.

Učni pripomočki: Stenski zemljevid Kranjske, ročni zemljevidi Kranjske, mera, vozni red južne in državne železnice, pokrajinske slike in razglednice.

U v o d.

Znano vam je, da se deli naša ožja domovina po naravnih mejah v tri dele. V katerem delu bivamo mi? Kakšen

je dolenski svet? — Gričevat. Kateri je najvišji vrh? — Kum. Katero gorovje se razprostira po Notranjskem? — Kras. Kaj je posebno zanimivega na kraškem svetu? — Podzemeljske jame. Katera je najznamenitejša? — Postojnska. Zemljevid ti pove, kakšen je gorenjski svet? — Ob Savi so precej prostrane ravnine in doline, sicer visoka pogorja. Katera pogorja na Gorenjskem poznaš? — Julijske planine, Karavanke, Kamniške planine. Kateri so najvišji vrhovi v vsakem teh pogorij? Kje so Julijske planine, kje Karavanke, kje Kamniške planine?

S m o t e r.

Otroci, danes hočemo potovati v duhu na Gorenjsko tja do Karavank, skozi katere kopljejo predor za novo železnico, namreč do vasi Hrušice pri Jesenicah.

P o d a v a n j e.

Preden začne človek potovati, je treba, da pozna smer in oddaljenost svojega cilja. Pokaži na stenskem zemljevidu, vi pa na ročnih z desno roko Radeče, z levo Jesenice! V kateri smeri leže J. od R.? — V severozahodni. Ako bi bila pot, koder se bomo vozili, tako ravna, kot si mislimo črto potegnjeno po zraku vrh vseh gora od R. do J., kako dolga bi bila? Premeri na stenskem zemljevidu, vi pa na ročnih! Koliko si nameril? 64 cm. — Kakšno je merilo? — 1:150.000 — Kaj pomeni to merilo? 1 cm na zemljevidu je v resnici 150.000 cm, t. j. 1500 m ali $1\frac{1}{2}$ km. — $64 \times 1\frac{1}{2}$ km = 96 km. Koliko si nameril na ročnem zemljevidu? 9 cm 5 mm = 95 mm. Merilo? 1:1.000.000. — Kaj pove tvoje merilo? — 1 cm na zemljevidu je v resnici 1.000.000 cm = 10.000 m = 10 km. Ako pomeni 1 cm 10 km, koliko pomeni 1 mm? — 1 km; 95 mm = 95 km. Dobili smo le malo razliko; držimo se stenskega, ker je gotovo natančnejši, in recimo: Zračna razdalja od R. do J. je 96 km.

Primerjajmo to zračno razdaljo z razdaljo R. — do Krškega! Tako kot zgoraj. Zaključek: Zračna razdalja do Jesenic je trikrat toliko kot cesta od Radeč do Krškega?

Ali bo naša pot do Jesenic ravno 96 km dolga? Mnogo več, ker železniška proga ni ravna. Prav, prevozili bomo okrog 130 km. Kaj smo določili sedaj? Kje leže Jesenice, in kolika je razdalja od Radeč do Jesenic. (Na tablo: 1. Lega in zračna razdalja.)

Potovali bomo z železnico. S katero? Z južno. Dokod? S katero dalje? Z državno. Poglej na voznem redu, kdaj odhajajo vlaki z Zidanega mosta proti Ljubljani? — Za nas bo najprimernejši poštni vlak, ki odhaja ob 8:08 uri zjutraj. Kdaj pridemo v Ljubljano? Ob 9:35 uri. — Na potovanju je tudi potrebno, da človek ve, koliko bo zavozil. Ali veš, koliko stane vožnja s poštnim vlakom do Ljubljane? 2 K 70 h. — V Ljubljani izstopimo ter pogledjmo, kdaj odhaja prvi vlak na Gorenjsko? Poglej na vozni red! — Ob 11:54 uri. — Vozili se bomo do Javornika pred Jesenicami. Kdaj bomo na Javorniku? — Ob 1:56 uri popoldne. Vozni listek velja 2 K. — Kaj smo določili sedaj? Kdaj odhajajo vlaki in koliko je treba plačati za vožnjo. (Na tablo: 2. Odhod vlakov in vozne cene.)

Pot do Ljubljane in mesto poznate, zato se tukaj ne bomo mudili. Odrinimo na Gorenjsko! V kateri smeri smo se vozili do Ljubljane? — Proti zahodu. — V kateri smeri bo vozil vlak proti Javorniku? Skoro proti severu. Oglejmo si svet, po katerem se vozimo, ko zapustimo Lj. Kakšen je? — Raven. — To je ljubljanska ravnina. Prva postaja je Vižmarje ob veliki vasi Št. Vid. Na kateri strani železnice vidiš Št. Vid? — Na levi. Poglej skozi desno vlakovo okno! Proti severu vidiš precej visok hrib s cerkvico na vrhu, to je Šmarna gora. Pokaži jo na zemljevidu! Prihodnja postaja so Medvode. Zakaj se vas tako imenuje? — Ker leži med vodama. Med katerima? Sora se izliva tukaj v Savo. — V Medvodah je tudi papirnica. Kakšna je dolina okrog Medvod? — Ozka. — Komaj se odpeljemo iz postaje, se peljemo čez reko. Čez katero? — Čez Savo. — Dolina se vedno bolj širi in kmalu se nam

odpre velika ravnina, ki sega proti severu in severozahodu do visokih gor, ki jo obdajajo kot stena. Vlak obstoji; na postaji Škofja Loka smo. Ali vozi železnica tik ob mestu! — Precej strani. — Ako je na ročnem zemljevidu vsak mm 1 km v resnici, koliko km je od postaje do mesta? Skoro 3 km. Vendarle se mesto lepo vidi. Posebno krasno se dviga nad njim velik grad. Dokod smo se peljali in kaj smo videli? (Na tablo: 3. Ljubljanska ravnina s Šmarno goro, Škofja Loka.)

Odpeljimo se proti Kranju! Po kakšnem svetu se vozimo? — Po ravnini. — Ta ravnina od Medvod do Kranja ob desnem bregu Save se imenuje sorško polje. Kaj praviš, odkod ima to ime? Od reke Sore. Med vožnjo gledamo na levi strani vas ob vasi, iznad katerih se dviga mnogo cerkva in cerkvic. V severozahodnjem ozadju stoji hrib Sv. Jošta z romarsko cerkvijo, kamor tudi izletniki zaradi lepega razgleda radi zahajajo. Skoro na to dospemo v Kranj. Pogledaj na zemljevid in povej, kaj je med mestom in postajo? — Sava. Na katerem bregu leži Kranj? Na levem. Ako hočemo v mesto, gremo čez lesen most, ki je do malega še enkrat tako dolg kot radeški. Mesto stoji na skalnatem griču. Sredi glavnega trga vidimo lepo cerkev, ki je izmed najstarejših na Kranjskem. Stara je blizu 600 let in delana iz samega rezanega kamena. V mestu je c. kr. viš. gimnazija, ki se tudi s postaje dobro vidi. Prebivalcev ima trikrat toliko kot radeški trg. Ozrimo se po okolici! Pod Sv. Joštom leži velika vas Stražišče. Pokaži jo na zemljevidu! Tukaj je jako razvita domača obrt, ki donaša lep zaslužek, namreč sitarija. Iz barvane konjske žime pleto sita, ki se razpošiljajo daleč po svetu. Pogledjmo proti severovzhodu! Onim skalnatim velikanom, ki smo jih zazrli že pri Ljubljani, smo se zdatno približali. Zemljevid ti pove, kdo so? — Grintavec s Kamniškimi planinami. Primerjaj Grintavec s Triglavom! 300 m nižji. Katera reka se izliva pri Kranju v Savo? — Kokra. — Kaj smo si ogledali sedaj?

(Na tablo: Kranj z okolico, Sorško polje, Kamniške planine.)

Vlak je zažvižgal in nas pelje proti Podnartu. Kakšen je svet na levi, kakšen na desni strani? Na levi hribovje, na desni ravnina, v ozadju visoke gore. Na ročnem zemljevidu nimate Podnarta, stoji pa ondi, kjer je Kropa najbližje železnici. Kaj veš o Kropi? — Trg, žebli in drugi železni izdelki. Pri Podnartu se izliva v Savo neka reka; katera? Tržiška Bistrica. Kakšen je svet ob reki? — Dolina. To je bistriška dolina, po kateri vodi cesta iz Podnarta v Tržič. Tržič je velik obrten trg. Pečajo se največ z usnjarstvom in izdelovanjem čevljev. Od Tržiča vodi cesta na Koroško; čez katero sedlo? — Ljubelj. Pokaži! Na vzhodni strani Tržiča kipi proti nebu visoka gora Storžič, ki že pripada Karavankam. — Drdramo malo naprej, kar zakliče izprevodnik „Otoče“! Mnogo ljudi izstopi. To so večinoma romarji, ki gredo na Brezje. Kaj veš o Brezju? — Božja pot, posvečena M. B. — Pokaži! Ali je ob železnici? — Koliko oddaljeno? — 2 km. Na katerem bregu Save? — Na levem. Naslednja postaja je Radovljica. Katero pot smo si ogledali sedaj in kaj smo videli? (Storžič, Brezje, Kropa — na tablo.)

Obstali smo v Radovljici. Pokaži! Kaj veš o njej? — Mesto, okr. glavarstvo. Po katerih okr. glavarstvih smo se vozili doslej? — —

Radovljica je malo mesto, ki ima približno toliko prebivalcev kot Radeče, a lepo lego in prekrasno okolico. Pri Radovljici se izliva v Savo reka; katera? Bohinjska Sava. Odkod priteče? Iz bohinjske doline. Kako se imenuje njen izvir? — Savica. — Savica je 60 m visok, mogočen slap. — Oglejmo si radovljiško okolico! Kakšen je svet na severu, vzhodu in zahodu? — Ravnina. — Ta ravnina se imenuje radovljiška ravnina ali kotlina. Ker je iz radovljiške postaje slab razgled, peljimo se do Lesec! Pokaži! Tukaj se nam odpre vsa radovljiška ravnina. Po njej je raztresenih

več vasi; imenuj nekaj večjih na levem bregu Save! — Mošnje, Begunje, Breznica. V ozadju teh vasi vidimo zopet strmo in visoko gorovje. Katero? — Karavanke. Na vzhodu se vzdiguje Zelenica in Begunjščica, na severu pa mogočni Stol (2233 m) z Belščico. Poglejmo proti zahodu! Tam vidimo na strmi skali star, mogočen grad — blejski grad. Pod njim je Bled. Kaj veš o Bledu? — Letovišče, jezero z otokom in s cerkvico. Ali ti je še znana narodna pravljica o začetku Blejskega jezera? Povej jo! — Bled ne leži ob železnici. Koliko je oddaljen? Na ročnem zemljevidu 5 mm — tedaj 5 km — 1 uro hoda. Proti zahodu za Bledom kipi proti nebu visoko gorovje. Poglej na zemljevid in povej, katero gorovje je to! — Triglavsko pogorje. —

Bled z okolico je tako lep kraj, da mu ni kmalu enakega na svetu. Naš največji pesnik France Prešeren poje o njem: Dežela kranjska nima . . . Ni čuda, da se mu je tako omilil ta krasni svet, saj ga je gledal že kot otrok dan na dan, ker je bil v blejski okolici doma. Ko se bomo peljali iz Lesec proti Javorniku, ne pozabimo pogledati na desni strani skozi okno. Videli bomo malo vas s cerkvico. To je vas Vrba, rojstni kraj našega pesnika — velikana. Izmed njegovih pesmi vam je doslej znana le ena; katera? „Spominjaj se smrti!“ — Ko boste dorastli, jih brali boste še več. Kaj smo si ogledali sedaj? (Na tablo: Bled z okolico, Radovljica, Stol, Triglav, Vrba — Prešeren.)

Peljemo se proti Javorniku. Kakšna postaja dolina? Ozka. Ta dolina gori do Rateč se imenuje gorenja savska dolina. V Javorniku izstopimo. Javornik je vas, ki se drži Koroške Bele. Pokaži! Tik postaje vidimo tovarno kranjske obrtne družbe, v kateri se izdelujejo železni izdelki. Na katerem bregu Save smo? Na levem. Nekoliko pod Javornikom se izliva v Savo mala Reka Radovina. Pokaži! Napravimo kratek izlet k tej reki. Pot nas vodi skozi Blejsko Dobravo. Komaj smo zunaj vasi — da ne zaidemo, pazimo na rdeča

znamenja ob poti — zaslišimo mogočen šum, podoben daljnemu gromu. To je slap „Šum“; Radovina pada namreč čez visoke skale. Nad slapom je most. Pojdimo čezenj in ko smo si ogledali slap, idimo ob Radovini! Steza je ozka, da komaj stopata dva vštric, in vodi po soteski, ob kateri štrle na obeh straneh navpične, do 80 m visoke skalne stene. Tuin-tam je soteska tako ozka, da so morali pot vsekati v skalo ali napraviti ob njej lesen hodnik. Most se vrsti za mostom, tu slap, tam vrtinec, tam brezdanji tolmun. Ta soteska se imenuje Vintgar. Opazujoči ta naravna čuda, smo srečevali trope tujcev, ki so prišli od daleč, celo iz Angleškega in Amerike občudovat našo lepo domovino. Čez pol ure pridemo v ozko dolino. Tu se pokrepčamo v „Žumrovi restavraciji“ in krenemo nazaj proti Javorniku. Hodili pa ne bomo po isti poti, ampak čez Poljane, koder vodi okr. cesta iz Bleda proti Javorniku. Med potjo zagledamo na levi strani, na strmem griču, skalo, ki je podobna sedeči ženi. To je „Žena na Poljanah“. O njej ste že slišali narodno pravljico. Povej jo!

Kaj smo videli sedaj? Javornik-tovarna, Vintgar, žena na Poljanah (na tablo.)

Iz Javornika pojdemo peš po drž. cesti. Dolgčas nam ne bo, saj stoje ob straneh ceste delavske hiše. Oddaleč zagledamo kot stolp visoke dimnike. Ali si jih že kje videl? Tam je velika tovarna kranj. obrt. družbe na Savi. Le-ta je mnogo večja kot ona na Javorniku, v njej dela 1600 delavcev. Vse stroje goni vodna sila. Ali si že slišal, kaj se izdeluje v tej tovarni? Železni izdelki. Sava je velika vas. Ne hodimo dolgo, že smo na Jesenicah, pravzaprav še opazili nismo, kdaj smo prišli tja, ker se Jesenice in Sava skupaj držita (stikata). Kaj so Jesenice? — Trg. — Da, primeroma tak kot Radeče. V kakšnem kraju leže? — V ozki dolini. Na katerem bregu Save? — Na levem. Na levi strani se dviga precej visoka Možaklja, kjer so bili nekdaj medvedi doma, na desnem pa Mirca, kjer lomijo lep, pisan

marmor. Ako boš kdaj na Brezju, poglej dva velika marmornata stebra pri glavnem vhodu, ona sta bila v Mirci pri Jesenicah doma. Po trgu in zunaj na polju vse mrgoli delavcev. Kaj misliš, da delajo? — Novo železnico. Ako bi razumel njih govorico, bi slišal govoriti Lahe, Ogre, Nemce, Hrvate, Srbe, Macedonce, da celo Turke. Vsi so prišli za služka iskat.

Včasih so Jeseničani nosili lesene čevlje — coklje. Tudi otroci so še pred nekaj leti dohajali v šolo v cokljicah. Da niso po stopnjicah preveč štorkljali, so jih morali puščati v veži. Tam so stale v lepih vrstah. Nekdaj jim jih je pa neki hudomušnež zmešal, in lahko si mislite, kak šunder je bil, preden je dobil vsak svoj par. Tudi govorica se vam bo zdela nekako čudna. Jeseničan seka s ščiro, pase po občinskih travnčeh, je čisvo zelje, na gvav ima pa vase. Seveda jih bomo mi ravno tako razumeli kot Radečane, ljudje pač v vsakem kraju malo drugače izgovarjajo; Slovenci so pa ravno tako kot mi, ali pa še boljši. Kaj smo si ogledali sedaj? (Na tablo: Sava — tovarna, Jesenice — nova železnica.)

Naš cilj je Hrušica; koliko časa bomo hodili tja, nam pove zemljevid. Kolika je razdalja na stenskem zemljevidu? — Malo manj kot 2 cm — tedaj dobra 2 km. Koliko časa rabimo peš? — $\frac{1}{2}$ ure — Komaj smo zunaj Jesenic, se odcepi okrajna cesta na desno. Ob razpotju stoji napis: „Na Golico — $3\frac{1}{2}$ ure“ — Kaj to pomeni, vam razložim med potjo proti Hrušici. Tudi Golico bomo čez par sto korakov zagledali. — Ali veš, kaj je Golica? — Gora v Karavankah. — 600 m višja kot Kum. — Glej jo! — Kakšna je? Gola, le s travo porastena. — Odtod njeno ime. Njena soseda se imenuje Rožica. Pokaži! Golico obišče vsako leto na sotine hribolazcev. In ni čuda! Pot ni težavna, prav nič nevarna, z vrha pa je prekrasen razgled po vsej Koroški in Kranjski, skoro doli do Ljubljane. Z nje bi videli vso pot, po kateri smo se vozili od Medvod naprej. Kaj praviš, kaj

bi videl na Koroškem? — Celovec, Vrbsko jezero, Beljak, Beljaško jezero, Dravo. — Proti severozapadu bi videl tudi Veliki Klek, ki je 1000 m višji kot Triglav. Tudi čez noč lahko ostaneš gori, ker stoji na vrhu koča „Slov. plan. društva“, kjer dobiš jedi in pijače, pa tudi posteljo. Ali bi upal priti sam iz Jesenic vrh Golice? — Prav lahko, ravnal bi se po rdečih znamenjih ob poti. Tu in tam bi tudi videl znamenje S. P. D. — kar pomeni: Slovensko planinsko društvo. Poleti se pasejo po Golici velike trume ovac, krav in konj. O čem smo govorili med potjo proti Hrušici? — (Na tablo: Golica, Rožica, S. P. D.)

Pol ure smo hodili, pa smo na Hrušici. Pokaži! Kaj je Hrušica? — Vas. — Hrušica je bila pred 4 leti neznatna vas, danes je skoro mesto. Hiša pri hiši, prodajalna pri prodajalni, gostilna pri gostilni. Zakaj se je toliko izpremenilo? — Da, tam kopljejo predor skozi Karavanke — pod goro Rožico. To je silno težavno in nevarno delo. Ni čuda, saj je predor čez 8000 m dolg. Kako daleč bi bilo to od Radeč? — Do Kompolj. Kopljejo ga že 4. leto, pa bodo še-le to leto gotovi. Začeli so pa kopati obenem na koroški in kranjski strani, in nekako na sredi bodo prišli skupaj.

Tudi nevarnosti je dosti pod zemljo. Lahko se utrga skala ali zemlja, najhuje pa je, če se vnamejo podzemeljski plini, ki delavca obžgo do smrti. Predor koplje nad 1500 delavcev. Pri delu jim vrlo pomaga neka moč, ona namreč, ki razsvetljuje Radeče. Katera moč je to? Električna. Električna vrta, vozi kamenje, ga naklada in razklada in dviga zidarjem težke kamenje za obok. Mislim stroje, ki jih goni ta moč.

Malokdo, ki se bo vozil skozi ta predor, se bo spomnil, koliko truda, težav in znoja je bilo treba, preden so ga prevrtali.

Kaj smo si ogledali nazadnje? (Hrušica — predor, na tablo.)

Posnetek.

Med podavanjem je nastala na tabli sledeča razčlenba, po kateri se pot iz Hrušice do Radeč ponovi:

1. Lega in zračna razdalja.
2. Odhod vlakov in vozne cene.
3. Ljubljanska ravnina s Šmarno goro, Škofja Loka.
4. Kranj z okolico, Sorško polje, Kamniške planine.
5. Storžič, Brezje, Kropa.
6. Bled z okolico, Radovljica, Triglav, Stol, Vrba — Prešeren.
7. Javornik — tovarna, Vintgar, Žena na Poljanah.
8. Sava — tovarna, Jesenice — nova železnica.
9. Golica, Rožica, S. P. D.
10. Hrušica — predor.

Utrjevanje in poraba.

Za spiske izdelke se porabijo popisi: Bled z okolico, izlet v Vintgar, izlet na Golico itd.

Pripomnim, naj se med podavanjem pokaže kolikor mogoče mnogo pokrajinskih slik in razglednic.

Francišek Rant — Radeče.

XI.

Potovanje iz Ljubljane v Postojno.

(Kot priprava k berilu: Postojnska jama.)

Učna slika za 4. šolsko leto.

Učila: Zemljevid Kranjske. Mali zemljevid Kranjske. Slika železnice in viaduktov. Slika Postojnske jame. Kapniki.

Ponovilo in priprava.

Kako se imenuje dežela, v kateri prebivamo? Kranjsko. Na koliko delov delimo Kranjsko po naravi? Na tri dele: Gorenjsko, Dolenjsko in Notranjsko. Kateri del Kranjske

obsega Notranjsko? Jugozahodni del. Pokažite Notranjsko na svojem zemljevidu! Oglejmo si Notranjsko glede tal! Ali je pogorje, ki se razprostira po Notranjskem, tudi tako visoko kakor na Gorenjskem? Ne. Po čem spoznaš to? Ker niso tla tako temno načrtkana kakor na Gorenjskem. Kako se imenuje svet po Notranjskem? Kras. Opiši Kras! Kras je pusta, iz apnenca sestavljena 200 do 500 m visoka planota. Ta je pretrgana po nizkih, valovitih gričih in gorah. — Poiščite občilo, ki vodi po Notranjskem? (Ceste, železnice). Katera železnica vodi tod? Južna železnica. Odkod pride? Z Dunaja. Kam pelje? V Trst. In kam še? Z Zidanega mosta v Zagreb. Katera postaja južne železnice je nam najbližja? Videm. V kateri deželi je Videm? Na Štajerskem. Kako pridemo do Vidma? Iz Kostanjevice nas vodi cesta do Krškega. Tam gremo čez most do Vidma. Opiši nakratko potovanje iz Vidma do Ljubljane! (Znano.) Iz Vidma nas pelje vlak ob levem bregu Save do Zidanega mosta. Tu se presedemo v drug vlak, ki nas popelje v Ljubljano. Kam smo dospeli? V Ljubljano. — Danes si oglejmo natančneje železniško progo od Ljubljane dalje. Kaj se razprostira južno od Ljubljane? Ljubljansko barje. Kako se imenuje reka, ki teče po Ljubljanskem barju? Ljubljanica. Znano vam je, da Ljubljanica večkrat poplavi barje. Kakšna je torej zemlja na barju? Močvirnata. Ker je zemlja močvirnata, so progo, po kateri teče železnica, z nasipom utrdili. Nasip je zgrajen iz kamna. Kod nas pelje torej najprej železnica? Po Ljubljanskem barju. Črez katero reko potem? Ljubljanico. Po kakšnem svetu dalje? Po Krasu. Kakšno smer ima? Jugozahodno. Sledite ji in imenujte kraje ob njej! Logatec, Postojna. Kaj je Postojna? Trg. Kako spoznaš to na zemljevidu? Ker je zaznamovana s krogom, ki ima piko v sredi. Spravite zemljevide!

Napoved smotra.

Danes hočemo potovati v duhu iz Ljubljane v Postojno.

Podavanje I. dela.

Kaj je Ljubljana? Glavno mesto Kranjske. Kako jo narišem na tablo? Z dvema, drug v drugem ležečima krogoma. (Se nariše.) Kam potujemo? V Postojno. Kaj nas vodi tja? Južna železnica. Katero smer ima? Jugozahodno. Kod vozi? Po Notranjskem. Mimo katere večje postaje? Logatec. Kako narišem železniško progo? Z debeločrtno črto. Učitelj riše na tablo, govoreč: V Ljubljani sedemo na železniški vlak, ki nas pelje naprej po Ljubljanskem barju, potem čez velik most, pod katerim teče Ljubljanica. Obdajajo nas njive in travniki. Potem zapusti železnica barje in dospe na Kras, po katerem se spenja vedno više. Slednjič se vozimo čez velikanski borovniški viadukt. Viadukt je iz kamnja zgrajen dolg most, ki drži čez globoke jarke. Ta viadukt je 512 m dolg, 38 m visok in 10 m širok. Zgrajen je v dveh nadstropjih. (Pokaže se slika.) Potujmo dalje! Sedaj vozi železnica skozi globoke skalne zaseke in šilovje do prve večje postaje, namreč do Logatca. Kako znamenje naredimo za železniško postajo? Krog z zastavico. Od Logatca dalje se odpira pred nami pust in skalnat svet, Kras. Sedaj smo na cilju. Kam smo se pripeljali? V Postojno. Kako jo narišem? S krogom in piko v sredi.

Združitev I. dela.

Katera železnica vodi iz Ljubljane v Postojno? Kod vozi železnica? Imenuj cilj! Kakšno smer ima?

Formulirani stavki.

Iz Ljubljane vodi južna železnica v Postojno. Pelje po Ljubljanskem barju čez Ljubljanico in borovniški viadukt. Prva večja postaja je Logatec. Od Logatca dalje se odpira pusti Kras. Kmalu smo v Postojni. Železnica ima jugozahodno smer.

Podavanje II. dela.

Kam smo se pripeljali? V Postojno. Kaj je Postojna? Trg. Pokaži z desno roko Ljubljano in z levo roko Po-

stojno! V kateri smeri leži Postojna od Ljubljane? V jugozahodni smeri. Kaj smo sedaj določili? Lego. Postojna je od Ljubljane 55 km oddaljena. Koliko km prehodimo v eni uri? Štiri. Koliko ur hoda je od Ljubljane do Postojne? Izračunajte tiho! Povej, N! Približno 14 ur.

Združitev II. dela.

Kaj je Postojna? V kateri smeri leži od Ljubljane? Koliko km je oddaljena od Ljubljane?

Formulirani stavki.

Postojna je trg. Leži jugozahodno od Ljubljane. Od Ljubljane je oddaljena 55 km.

Podavanje III. dela.

Opiši mi še enkrat Kras! — Iz česa je sestavljen? Iz apnenca. Ali znaš povedati, kak učinek ima voda na apnenec? Voda raztopi apnenec. Kaj torej nastane, ako raztopi voda večje celote apnenca? Nastanejo podzemeljske jame. Česa ima torej Kras mnogo? Kras ima mnogo podzemeljskih jam. Katera jama je najslavnejša na Notranjskem? Postojnska jama. Pomnite torej! Blizu Postojne je Postojnska jama, ki je najkrasnejša na Avstrijskem. Kakor druge kraške jame, je tudi ona nastala na ta način, da je voda raztopila večje celote apnenca. Z njenega stropa in njenih visečih sten kaplja voda, v kateri je mnogo apnenca raztopljenega; kapljaje ta voda izhlapeva, apnenec pa se strdi. Tako nastanejo iz apnenca polagoma kapniki. Kapniki se svetijo, kakor bi bili sestavljeni iz samih dragocenih kamnov in imajo raznovrstne oblike. Tu vidimo stebre, cvetke, cerkev, prižnico, altar, zvon, krstni kamen, izpovednico, tabernakelj, orgle in drugo. Najlepša podoba cele jame je zagrinjalo. Tudi taki kapniki, ki so precej podobni osebam in živalim, se tu nahajajo. Postojnska jama je 2 km dolga in na raznih mestih kaj različno široka. Vsako leto je o Binkošti odprta in električno razsvetljena. Takrat pride mnogo tujcev od blizu in daleč, da si ogleda ta naravni čudež.

Združitev III. dela.

Kje se nahaja Postojnska jama in kakšna je? Kako je nastala? Iz česa so nastali kapniki? Kakšni so in kakšno obliko imajo? Kako velika je Postojnska jama?

Formulirani stavki.

Blizu Postojne je Postojnska jama, ki je najkrasnejša podzemeljska jama v Avstriji. Kakor druge kraške jame, je tudi ona nastala tako, da je voda raztopila večje celote apnenca. Iz apnenca so polagoma nastali kapniki. Kapniki se svetijo in imajo raznovrstne oblike. Postojnska jama je 2 km dolga in na raznih mestih kaj različno široka.

Osnovna tabli.

I. Potovanje:

- a) barje, Ljubljana, viadukt, Kras;
- b) cilj;
- c) smer železnice.

II. Postojna:

- a) trg;
- b) lega;
- c) oddaljenost.

III. Postojnska jama:

- a) nahajališče;
- b) nastanek, kapniki;
- c) velikost.

Povzetek.

Ponavljjanje po osnovi, načrtu in zemljevidu.

Vaja.

- a) Načrt prerišejo otroci v dnevnik im dostavijo osnovo.
- b) Opis potovanja iz Ljubljane v Postojno se porabi za spisno nalogo.

Amalija Kobau — Kostanjevica.

XII.

Češka mesta z ozirom na njihovo lego.

Učila: Stenski zemljevid Avstro-Ogrske, ročni zemljevidi, skica Češke na tabli, list z označenim merilom.

S m o t e r:

I. Lega mest na Češkem:

a) v primeri z Ljubljano,

b) v primeri s Prago.

II. Oddaljenost čeških mest:

a) oddaljenost Prage od skrajnih točk,

b) oddaljenost Prage od glavnih mest avstrijskih dežel.

Imenuj mi dežele o katerih smo se letos učili! Katera dežela je narisana na tabli? Češka. Kaj pa je narisano? Meje, gorovje in vodovje. Povej, kar veš o mejah, vodovju, gorovju! Kaj še ni narisano? Mesta. Imenuj mesta na Češkem!

I. a) Kako se imenuje glavno mesto? Zlata Praga. Zakaj pa ravno „zlata“ Praga? Mesto ima zelo krasno lego, leži v sredini dežele ob reki Veltavi, čez katero drže lepi mostovi. Mesto se ponša s krasnimi stavbami in poslopji, kakor kraljevi grad, cerkev sv. Vida in trdnjava Višegrad. Praga je prvo trgovsko in obrtno mesto. Pridi in nariši, kje leži Praga! Kaj moraš najprej poiskati? Sredino in reko Veltavo.

Kako se imenuje naše glavno mesto? Ljubljana. V kateri smeri leži Ljubljana od Prage? Ljubljana leži proti severozahodu. Pridi in pokaži na tem zemljevidu Ljubljano in Prago! Poiščite tudi na svojih zemljevidih ti dve mesti in povejte kako ležita!

Praga leži severno od Ljubljane.

V katerem mestu izdelujejo pivo? V Plznju. — Ob kateri reki leži to mesto? Ob Berovni. V kateri smeri leži to mesto od Ljubljane?

Plzenj leži severozahodno od Ljubljane.

Pridi in napravi znamenje za mesto Plzenj! — Kaj veš o krajih, ki so med Prago in Plznjem? So bogati premoga!

Pridi in pokaži, kje leži mesto Liberec? Kaj veste o tem mestu? Liberec je znamenito obrtno mesto za platno in sukno. Poiščite na svojih zemljevidih to mesto in povejte, v kateri smeri leži, če primerjamo njega lego z Ljubljano?

Liberec leži severno od Ljubljane.

Kateri je najvišji vrh na Češkem? Snežka. Najvišji vrh na Kranjskem? Triglav. V kateri smeri leži Snežka od Triglava?

Snežka leži severovzhodno od Triglava.

b) Pokaži mesto Rumburg! Kaj vemo o tem mestu? Ima velike predilnice in tkalnice. Poglejte mesto Prago in Rumburg in mi povejte v kateri smeri leži Rumburg od Prage.

Rumburg leži severno od Prage.

Pridi in nariši znamenje za mesto Rumburg!

Poišči in določi, v kateri smeri leži mesto Pardubice!

Pardubice leži vzhodno od Prage.

Kaj ima to mesto? Tovarne za sladkor. Nariši to mesto!

Določi, v kateri smeri leži mesto Budjevice od Prage!

Budjevice leže južno od Prage.

Ob kateri reki leži to mesto? Ob Veltavi. Nariši!

Imenuj levi dotok Labe! Ogra. Katero mesto leži ob tej reki? Heb. Kaj pridelujejo tu? Hmelj. V kateri smeri leži to mesto od Prage?

Heb leži zahodno od Prage. Nariši!

Katero mesto še leži ob reki Ogrí? Žatec. (Hmelj.) Katero smer ima pa to mesto?

Žatec leži severozahodno od Prage. Nariši!

Katere rudnine kopljejo na Češkem? Katero mesto ima sloveče srebrne rudnike? Příbram. V kateri smeri leži to mesto od Prage.

Příbram leži južno od Prage.

II a) Zmeriti hočemo oddaljenost zahodne točke od Prage. Kaj moramo poznati, ako hočemo meriti? Merilo. Kje je označeno merilo? Na zemljevidih. Povej mi merilo na vaših zemljevidih! 1:5,000.000. Kaj pa nam pove to število? Da obsega daljava 1 cm v resnici 50 km (1 mm = 5 km). Kaj imate vi zaznamovano na vaših listkih? Merilo. Položite listek in zmerite oddaljenost Prage do zahodne točke! Koliko ste dobili? 3 cm. Koliko km je 1 cm v resnici! 50 km. Koliko km je torej Praga oddaljena od zahodne točke? Praga je 150 km oddaljena od zahodne točke. Koliko ur bi potreboval, da prideš iz Prage do zahodne češke točke, ako prehodiš v 1 uri 5 km? Povej približno, kakšna daljava je to 5 km? Kakor iz Rake v Radoljico. Koliko km je pa Praga oddaljena od zahodne točke? 150 km. Koliko ur bi hodil, če prehodiš v 1 uri 5 km? 30 ur. Kako daleč je torej Praga oddaljena od zahodne točke, ako primerjamo Rako in Radoljico. Praga je 30-krat tako daleč oddaljena od zahodne točke kakor Raka in Radoljica.

Ravnotako se zmeri in določi daljava vzhodne, južne in severne točke.

b) Imenuj mi glavno mesto našega cesarstva! Dunaj. Zmeri oddaljenost Dunaja od Prage! Katero merilo? Koliko cm? 5 cm. Koliko km je torej Dunaj oddaljen od Prage? Dunaj je 250 km oddaljen od Prage. To je pa zračna daljava. V resnici je pa pot z Dunaja v Prago daljša.

Enako se postopa pri drugih glavnih mestih, kakor Ljubljana, Trst itd.

Gusti Lundrova — Raka.

XIII.

Domača zgodovina.

Lokalna narodna pripovedka:

Kača in otrok.

(Učna slika za 3. šolsko leto.)

Učila: Podoba „Kača in otrok“ (Viridin grb). Kača v špirtu (glava se mora zlasti videti). Podoba, kako kača razširi žrelo, napadaje svoj plen. Osat.

I. P o n o v i l o formuliranih stavkov prejšnjih dveh zgodovinskih ur (domače zgodovine).

1. Zatiški samostan je bil ustanovljen pred 770 leti (l. 1136.).

2. Tudi takrat so v njem prebivali cistercijanci ali „beli menihi“.

3. Bavili so se z dušnim pastirstvom, šolstvom, zdravilstvom, kmetijstvom, postrežbo revežev itd.

4. Naši pradedi so bili njih tlačani:

Tlaka je obstajala v temle: Gospodarji posestev so bili graščaki in samostani. — Kmetje so bili samo uživalci posestev. — Zato so morali gospodarjem brezplačno obdelovati zemljo. — Brez njihovega dovoljenja niso smeli zapustiti posestva, niso se smeli ženiti; otroci tlačanov so se smeli poprijeti kakega rokodelstva le z dovoljenjem graščakovim. — Tudi so morali gospodarjem plačevati različne davke [žito, vino, piščeta, jajca, sir, platno itd.]. Cesar Jožef II. je odpravil tlako.)

5. Ob turških časih so imeli naši pradedi v samostanu varno zaslombo.

6. Turki so samostan večkrat napadli in požgali.

7. Leta 1784. je cesar Jožef II. samostan razpustil. (650 let po ustanovitvi ali pred 120 leti.)

8. Pozneje je vlada naselila v samostanu različne urade. Vendar je bila večina zidovja prazna.

9. Faro pa so opravljali svetni duhovniki.

10. Pred sedmimi leti (l. 1898.) so se menihi zopet naselili (to je čez 114 let po razpustu ali 762 po ustanovitvi).

II. Priprava: Naročil sem vam, da si ogledate dva zgodovinska spomenika. Katera? (Grobľjo na našem polju in podobo kače in otroka v cerkvi na evangeljski strani.) Opis: Grobľja je bila nekđaj večja. Pokrita je z veliko travo in skalami. Kača drži otroka v žrelu. Otrok ima razprostrte roke.

N a p o v e d s m o t r a: O tej grobľji, o kači in otroku vam hočem povedati danes pripovedko.

P o d a v a n j e. a) Učitelj pripoveduje:

Žena zatiškemu samostanu podložnega kmeta gre nekoč na samostansko njivo h grobľji osat plet. S seboj vzame tudi svoje, nekaj mesecev staro dete. Položi ga v razor. Dete sladko zaspi. Mati gre po njivi osata nabirat.

Nabrala je že skoraj polno košaro, kar začuje za seboj otročji krik. Hitro se obrne. — Kaj zapazi!? — Oj groza! ... Njeno ljubljeno dete drži velikanska kača do pazduhe v žrelu in ga hoče odnesti s seboj v grobľjo.

V tej stiski pade mati na kolena in zaupľljivo prosi Marijo, patrono samostanske cerkve na pomoč. In glej čudo! Kača izpusti dete nepoškodovano iz svojega strupenega žrela in se vali nazaj proti grobľji. Mati pa se vsa srečna zahvaljuje Materi božji za pomoč in objemlje svoje rešeno dete.

b) Dva ali trije boljši učenci prosto pripovedujejo, kolikor so si zapomnili.

c) Obravnava posameznih odstavkov.

1. Pripoveduj še enkrat prvi "odstavek! — Kam je šla kmetica? (H grobľji osat plet). Osat gotovo vsi poznate. Tu vam ga tudi pokažem. Koga je vzela s seboj? (Svoje dete). Zakaj neki? (Ni ga imel kdo varovati doma). Kam je položila dete? (V razor). Zakaj? (Da kam ne pade). Kaj mu je gotovo tudi naredila? (Posteljco pogrnila, senco in drugo). Kaj je nato dete storilo? (Sladko zaspalo). Kaj je storila

mati? (Šla je plet osat). Kateri dve osebi zdaj že poznamo? (Mater in dete). Prvi odstavek si hočemo zapomniti v dveh kratkih stavkih. En stavek povemo o materi, drugega o detetu.

Povej, kaj stori mati? (Mati gre na njivo h groblji osat plet). Dete? (Dete sladko zaspi). Ponovi ta stavek! Ti! Vsi!

2. Pripoveduj še enkrat drugi odstavek!

Nato pripovedujejo otroci še enkrat, a na vprašanja kakor v prvem odstavku. Tu se vmes pojasni: Podpazduha (primi ti soseda za podpazduho.) Zakaj bi kača otroka lahko požrla? (Velika je bila, kače pri napadu razširijo žrelo). Podoba. Kača v špiritu. Opomniti jih je tudi, da požro kače svoj plen v celoti, nerazkosanega; to jim pa uteši glad za dalj časa. Končno se abstrahira formulirani stavek: Velikanska kača ga hoče odnesti.

3. Tretji odstavek se obravnava podobno. Formulirani stavek: Marija ga reši.

Združitev vseh formuliranih stavkov (ponovi več učencev):

Mati gre h groblji osat plet.

Dete sladko zaspi.

Velikanska kača ga hoče odnesti.

Marija ga reši.

Povzetek ali jedro: Kaj se učimo iz te povesti? (Da se moramo Mariji priporočati). Da, otroci! Bodite vedno pobožni in se priporočajte Mariji. Ona vas bo v nadlogah branila in vam izprosila pri Bogu pomoči, kajti Bog svojih ne zapusti. Ponovi še ti ta nauk! Ti! Ti! Vsi! — Sedaj je še opomniti učence, da je to pripovedka.

Uporaba: 1. Formulirani stavki se porabijo za kratko spisno nalogo.

2. Vračunski uri lahko računimo: Pred koliko leti so menihi prvič, drugič prišli, bili pregnani.

Koliko let so bili prvič, sedaj v samostanu. Koliko let je bil samostan prazen, fara itd.

3. R i s a n j e Viridinega grba.

V naslednji zgodovinski uri se jim razjasnijo resnično zgodovinski podatki o „kači in otroku“ = Viridin grb. Pripomba: Virida je bila soproga avstrijskega vojvode Leopolda III., ki je padel v bitki pri Sempahu. Doma je bila iz Milana iz rodovine Visconti. (To je milanski grb). Kot vdova je živela na gradu Pristavi pri Zatičini. Bila je velika podpornica samostana. Tu jo je obiskal njen sin Ernest Železni, vojvoda avstrijski. Pokopana je v samostanski cerkvi.

Karol Gorišek — Zatičina.

XIV.

Ilija Gregorič.

Učna slika za 4. šolsko leto.

Učilo: Zemljevid Kranjske.

Priprava.

Katera je največja reka na Kranjskem? Pokaži mi Savo od njenega izvira pa do Brežic! Katera reka se izliva v Savo pri Brežicah? — Krka. Pokaži mi Krko od njenega izvira do njenega izliva! Katera mesta leže ob Krki? Novo mesto in Kostanjevica. Pokaži ju! Pridi sem in povej, ali je kako mesto med Savo in Krko! — Kako se imenuje to mesto? Ali je Krško za nas važno? Zakaj? — Ker je v Krškem okrajno glavarstvo, pod katero spada tudi naš kraj, Št. Rupert, tudi okr. šol. nadzornik prebiva tam; od tam dobiva naš župan razna navodila itd. Vse to smo se učili, ko smo jemali okrajno glavarstvo. Otroci, ali se še kdo spominja, kako se imenuje glavno mesto na Hrvaškem? Pridi sem in pokaži, kje leži Zagreb! Ali veš pa tudi, kako se imenuje glavno mesto na Avstrijskem? Kdo prebiva na Dunaju. Ali si si zapomnil, kje sedi cesar, kadar je kaka velika slovesnost? — Na prestolu. Kakšen je prestol? — Dragocen. Kaj se to pravi?

— Da je veliko dragega na njem, kakor zlata, dragih kamenov, žameta. Kaj ima cesar na glavi takrat, ko sedi na prestolu? — Krono. Kakšna je ta krona? — Tudi dragocena, ker ima veliko dragocenih kamenov na sebi. Kaj ima cesar takrat v desni roki? — Žezlo, znamenje cesarske oblasti. — Kaj je žezlo pravzaprav? — Dragocena paličica, na kateri je veliko dragega. — Pazite, hočem vas nekaj drugega vprašati. — Sedaj živimo hvala Bogu v miru na Avstrijskem; ni pa bilo tako pred 300 leti. Kakšnega sovražnika so takrat imeli tudi Slovenci? Koliko let je trpel slovenski narod pred divjimi Turki? — Več kakor 200 let. Kako je divji Turek požigal prebivališča ljudi in njih pridelke, moril ljudi in jih odvajal v sužnost, smo že slišali in ponovili.

Napoved učnega smotra.

Danes boste slišali še o nekem sovražniku, s katerim so se morali bojevati slovenski kmetje. Poslušajte!

Podavanje.

A. Pred 300 leti so bili kmetje na Kränjskem zelo zatirani od svojih gospodarjev — graščakov. Ti so ravnali s kmeti prav grdo. Graščakovi podložniki so morali delati kakor žvina, pri tem še zastonj. V sosednih deželah, na Hrvaškem in Štajerskem, se kmetom ni nič bolje godilo. Graščaki so jih zatirali, kolikor so jih mogli. Na Hrvaškem je bil takrat zelo bogat graščak. Ime mu je bilo Franc Tahy. Ta je prav grdo ravnal s svojimi podložniki. Kaj mislite otroci, ali so mogli njegovi podložniki dolgo časa trpeti te vnebovpijoče krivice? — Niso. — Kaj misliš, kaj so storili Tahijeви podložniki? — Ušli so, uprli so se. Res, eden izmed vas je uganil: Podložni kmetje so se uprli Tahiju. Kmetški upor se je začel širiti tudi po sosednih deželah. Kaj mislite, kaj je nastalo, ko je bilo vedno večje in večje število upornikov? — Nastala je cela kmetška uporna vojska. Zakaj pa je nastala ta kmetška vojska? — Ker so bili kmetje preveč zatirani od graščakov. O čem smo torej govorili do

sedaj, povej mi prav nakratko! — O vzroku kmetske uporne vojne. Kaj bomo zapisali na tablo? 1. Vzrok kmetske uporne vojne. Zapiši!

Povej mi, kar veš o vzroku kmetske uporne vojne!

Pred kolikimi leti so bili kmetje zatirani od graščakov? Kako so ti ravnali z njimi? Kako so morali delati graščakovi podložniki? Kako je bilo v sosednih deželah Kranjske? Kateri graščak je posebno zatiral kmete na Hrvaškem? Kaj so storili Tahijevi podložniki proti njemu? Kod se je širil ta kmetski upor? Kaj je nastalo, ker je število upornikov vedno naraščalo?

Pripoveduj mi o tem, kar smo danes slišali, ne da bi te jaz kaj vprašal!

B. Kmetje so se oborožili in poslali svoje poslance po Hrvaškem, Štajerskem in Kranjskem, da bi se kmetje tudi v teh deželah uprli proti graščakom. Kmetje so zahtevali svojo staro pravdo, svoje stare pravice. Kaj mislite, ali so ti poslanci lahko pregovorili kmete k uporu proti graščakom? — Lahko. Zakaj lahko? — Ker so bili kmetje na Kranjskem, Štajerskem in Hrvaškem tudi zatirani od graščakov. Vsi uporni kmetje so imeli okoli klobuka bršlin. Kaj misliš, zakaj? — Da so se uporniki spoznali, ker posebne obleke (uniforme) niso imeli. Število upornikov je v kratkem naraslo na 20.000 mož. Tako se je ustanovila kmetska uporna vojska. Kako bi to, kar smo sedaj slišali, povedali kratko, z enim stavkom? Kako se je ustanovila kmetska vojska. Povej še krajše. Ustanovitev kmetske vojske.

Povej, kar si si zapomnil o ustanovitvi kmetske vojske. Bolje je, ako rečemo: 2. Ustanovitev kmetske uporne vojske. Zakaj? — S tem mislimo samo na te kmetske upornike.

Povej mi torej, kar smo slišali o drugem delu!

Kaj so storili kmetje? Kaj so zahtevali kmetje? Ali so poslanci lahko pregovorili kmete sosednih dežel k uporu proti graščakom? Zakaj lahko? — Kaj so imeli vsi uporni

kmetje okoli klobuka? Zakaj so imeli bršlin okoli klobuka? Na koliko je število upornikov kmalu narastlo? Kaj se je tako ustanovilo?

Povej mi, kar smo čuli o ustanovitvi kmetске uporne vojske, ne da bi te jaz kaj vprašal!

C. Vojska je bila ustanovljena. Sedaj je bilo treba izbrati tudi poveljnika, in sicer glavnega poveljnika. Kaj mislite, kakšnega poveljnika so si kmetje izbrali? — Močnega, zviatega, neustrašenega. . . Za poveljnika upornih kmetov je bil izbran Ilija Gregorič. Ta je bil rodом Kranjec, prebival pa je na Hrvaškem. Ilija Gregorič je bil izurjen vojščak. Kaj misliš, zakaj je bil Ilija izurjen vojščak? — Gotovo se je že kje vojskoval. Res, on se je bojeval zoper Turke. Ilija je napravil vojni načrt in razdelil vojsko na več oddelkov.

To hočemo sedaj ponoviti!

Kaj je bilo treba storiti, ko je bila vojska ustanovljena? Kakšnega poveljnika so si kmetje izbrali? Kako se je imenoval in odkod je bil njih glavni poveljnik? Zakaj je bil Ilija izurjen vojščak? Kaj je napravil Ilija?

O čem smo sedaj govorili? — O glavnem poveljniku uporne vojske. Kaj bomo zapisali na tablo?

3. Njen glavni poveljnik.

Vidite, otroci, ta poveljnik je bil glavni poveljnik uporne kmetске vojske. Spoštovan in priljubljen je bil. Zato je tudi bil izvoljen za nadpoveljnika cele vojske. On pa tudi zasluži, da damo naslov temu, kar ste in še boste slišali o kmetски vojni: „Ilija Gregorič“. Zapiši torej „Ilija Gregorič“ na vrhu table v sredo!

Sedaj mi povej, kar smo omenili o glavnem poveljniku kmetске uporne vojske, brez mojih vprašanj!

D. Na Kranjskem se je začela vojna pri Krškem. Tu se je zbralo okoli 2000 upornikov, ki so šli proti Novemu mestu, a prišli so le blizu do Kostanjevice. Baron Thurn je namreč udaril s svojimi vojščaki na uporne kmete, da so se morali umakniti v Krško. Tu jih je v mestu obkolil in

povzročil neusmiljeno klanje, pri katerem je bilo ubitih nad 300 kmetov. Mnogo upornikov je utonilo v Savi, ujetim kmetom pa je dal Thurn odrezati ušesa, nosove in roke. — To hočemo ponoviti!

Pri katerem mestu se je začela vojna na Kranjskem? Koliko upornikov se je v Krškem zbralo? Kam so ti hoteli iti? Ali so prišli do Novega mesta? Kdo jih je prisilil nazaj? Kam so se umaknili? Kaj je storil v mestu baron Thurn? Koliko kmetov je bilo ubitih? Kaj se je zgodilo z drugimi uporniki?

O čem smo sedaj govorili? — O nesrečni bitki pri Krškem. Zakaj se mora to imenovati bitka? — Ker bojevanje ni trajalo dolgo časa, ampak le nekaj ur. Kaj bomo zapisali na tablo? Zapiši!

4. Bitka pri Krškem.

E. Med tem časom se je bojeval na Štajerskem Ilija Gregorič, na Hrvaškem pa neki Matija Gubec, ki je bil poveljnik tukajšnjemu oddelku uporne vojske. Kaj mislite, otroci, ali sta se mogla ta dva poveljnika še nadalje bojevati z graščaki, ko sta slišala o nesrečni bitki pri Krškem? — Nista se mogla — začela sta dvomiti nad zmago in se umikati, kolikor sta se mogla. Sovražnik je bil močnejši. Kaj misliš, kaj se je zgodilo z upornimi kmeti? — Premagani so bili. Res, uporni kmetje so bili premagani, in poveljnika sta bila ujeta. Ilijo Gregoriča so prepeljali na Dunaj, kjer so ga dejali ob glavo. Tudi Matija Gubec je bil ujet, kakor sem omenil. Tega so pa prepeljali v Zagreb, kjer so ga zaničljivo imenovali kmetskega kralja in mu izkazovali kraljevsko čast. Kaj mislite, kam so ga peljali, da bi ga mogli vsi ali vsaj mnogi zagrebški meščani videti? — Na velik travnik — na največji prostor v mestu. Res, Gubca so pripeljali na trg. Kaj pravite, kam so posadili Gubca, ker se mu hoteli zaničljivo izkazovati kraljevsko čast? — Na prestol. Res, na prestol so ga posadili. Kaj misliš, kakšen je bil ta prestol? — Ni bil dragocen —

ampak? Lesen — železen. . . . Res, na železen prestol so ga posadili. Kaj misliš, kaj so mu dali na glavo? — Trnjevo krono, kakor judje Kristus. . . . Ne, ti sovražniki so bili hujši kakor judje. Dali so mu na glavo „razbeljeno“ železno krono. Mislite si, kake muke je trpel ubogi poveljnik Matija Gubec. Nazadnje pa so njegovo telo raztrgali na štiri kose. Ponovimo to sedaj skupno!

Kdo se je bojeval takrat na Štajerskem in Hrvaškem, ko se je vršila bitka pri Krškem? Ali so bili uporniki sedaj še tako vneti za boj, kakor so bili prej? Zakaj ne? Kaj se je zgodilo s kmeti, ker je bil tudi sovražnik močnejši? Kaj se je zgodilo z Ilijo Gregoričem? Kaj so sovražniki storili z Matijo Gubcem?

Vidite, tako žalostno se je končala kmetska uporna vojska.

O čem smo nazadnje govorili? O žalostnem koncu kmetske uporne vojske. Kaj bomo zapisali na tablo? Zapiši!

5. Konec kmetske vojne.

Združitev.

Otroci, sedaj hočemo ponoviti vse, kar smo danes novega slišali. Združiti hočemo vse te dele v en velik del. Pripovedovali bomo kakor navadno od prve točke do konca.

Prični! Nadaljuj!

Ilija Gregorič.

(Iz kmetskih vojn.)

1. Vzrok kmetske uporne vojne.
2. Ustanovitev kmetske uporne vojske.
3. Njen glavni poveljnik.
4. Bitka pri Krškem.
5. Konec kmetske vojne.

Tako smo sedaj vse ponovili, kar smo danes slišali.

Posnetek.

Otroci, sedaj hočemo povedati, kakšne so bile osebe, o katerih smo danes slišali.

Imenuj mi osebe, ki so v zvezi s kmetsko uporno vojno!

Franc Tahy, Ilija Gregorič sam, baron Thurn, Matija Gubec, uporni kmetje in sovražni graščaki s svojimi vojaki. Popisati hočemo posamezne osebe natanko, da izvemo, kakšne osebe so to bile, so li posnemanja vredni ali ne.

Pričnimo pri Frančišku Tahiju! Kakšen je bil; ker je prav hudo zatiral svoje podložnike? — Neusmiljen, krut... Ali je ta mož posnemanja vreden? Gotovo ne! (Tako se postopa pri vseh ostalih osebah, kjer se navedejo njih dobre in slabe ter posnemanja vredne lastnosti.)

Uporaba.

4. Bitko pri Krškem bomo uporabili za spisno nalogo.
Matko Brezovar — Št. Rupert.

XV.

Zgodovina mesta Kostanjevice

in zgodba o „Bosenskih roparjih“.

a) Zgodovina mesta Kostanjevice.

Razporedba:

1. Pove se učencem nekoliko o Turkih.

Napoved smotra.

2. Mesto Kostanjevica v onih časih. (Napovedne besede napiši na tablo.)

3. Formulirani stavki se ponove po vprašanjih in potem po napovednih besedah.

1. Vem, učenci, da ste že slišali kaj o Turkih. Kdo je že kaj čul o njih? No, kje si slišal? (Doma.) Kaj si pa slišal? (Da so bili hudi.) No, ker vidim, da še malo veste o Turkih, vam bom jaz nekaj povedal o njih. Le poslušajte!

Turki so bili jako divji ljudje. Stanovali so odtu proti jugu, precej od Hrvaškega naprej. Bili so roparski

ljudje in so prihajali pred več sto leti pogosto skozi Hrvaško in čez Gorjance in so požigali in ropali po naši deželi. Mlade ljudi so vlečili s seboj, da so jim morali doma težko delati, starejše pa so pomorili. Naši ljudje so se Turkov bali, ker so bili močni in oboroženi. Zato so se skrivali po gozdih ali pa med zidovi, da jim Turki niso prišli do živega. Najrajši so bežali ljudje v mesta, katera so bila najbolj zavarovana pred sovražniki.

Kako je bilo tedaj z našo Kostanjevico, vam hočem sedaj povedati.

2. Kdaj smo rekli, da so prihajali Turki v našo deželo? (Pred več sto leti.) To je bilo že zdavnej, kaj ne? Kakšno mesto je Kostanjevica, ker je stalo že v onih starih časih? (Staro.) Mi pa bomo rekli: Kostanjevica je starodavno mesto (se ponavlja.)

Kaj menite, ali je bilo Turkom v mesto Kostanjevico lahko priti? (Ne.) Zakaj ne? (Ker ga obdaja voda.) Tudi tedaj je bila okrog Kostanjevice že voda, zato bomo rekli: Že nekdam je bila Kostanjevica s Krko obdana (Se ponavlja.)

Vidite, že to je branilo mesto Kostanjevico pred Turki.

Ljudje pa so Kostanjevico še bolj utrdili. Okrog in okrog mesta ob vodi so sezidali močen in visok zid, tako da Turki niso mogli v mesto, čeprav so Krko preplavali. Rekli bomo: Krka in obzidje sta branili mesto pred sovražnikom. (Se ponavlja.) Mostov Kostanjevica ni imela takih kot sedaj. Imela je sicer 2 mosta, ki pa sta se dala s pomočjo verig vzdigniti kvišku in zopet izpustiti. (Pokaže se učencem slika takega mostu.) Kadar so prišli Turki, so vzdignili meščani mostove kvišku, Turki so pa zunaj debelo gledali. V okolici kostanjeviški pa so Turki večkrat ropali. Rekli boste torej: Turki so v okolici večkrat razsajali, a v mesto niso mogli. (Se ponavlja.)

Pa ne samo Turki so nadlegovali Kostanjevico. Mesto je zadela še druga nesreča. Leta 1663. je vse mesto pogorelo. (Se ponavlja.)

Obzidja niso mestu pozneje več sezidali in ga še sedaj nima, ker ga ni potreba.

3. Sedaj ponovimo nekoliko, kar smo se učili!

Kakšno je mesto Kostanjevica?

S čim je bilo že nekdanje obdano?

Kaj jo je branilo pred sovražnikom?

Kdo jo je nadlegoval?

Kaj jo je še zadelo?

4. Da si boste to lažje zapomnili o Kostanjevici, vam hočem napisati na tablo nekaj besed, ki vas bodo spominjale teh stavkov.

Starost Kostanjevice.

Utrdbe.

Sovražniki.

Nesreča.

Ponovi mi še enkrat, kar veš o mestu Kostanjevica! J!

b) „Bosenski roparji“.

Razporedba.

1. Izlet v samostan. Opazovanje gradu in podobe vojvode Bernarda.

Napoved smotra.

2. a) Ponovi se, kar so opazovali na izletu, in se jim obenem pove najvažnejše o gradu.

b) Ponovi se, kar vedo o sliki nad grajskimi vrati, nato se jim pove zgodba o „Bosenskih roparjih“.

3. Zgodba se ponavlja: a) po vprašanjih, b) brez vprašanj.

4. Zgodba se uporabi za spisni sestavek.

1. Zadnjič smo napravili izlet do kostanjeviškega samostana. Ogledovali ste to velikansko poslopje in si gotovo mislili, kdo ga je neki sezidal.

Vem, da ste že videli v župni cerkvi na levi strani vzdano podobo nekega moža, ki je jako čudno napravljen. To je podoba vojvode Bernarda, ki je dal sezidati ta samostan. Živel je ta mož pred kakimi 600 leti. Rekli bomo o nastanku tega samostana: „Kostanjeviški samostan je star kakih 600 let. Ustanovil ga je vojvoda Bernard. Njegova podoba je vzdana v župni cerkvi na levi strani. (Se ponavlja.)

Na izletu smo prišli do vhoda v samostan, v katerem pa sedaj ni več menihov. Notri je sodnijski urad; v njem stanujejo drugi ljudje. Kaj si opazil nad samostanskimi vrati? (Sliko.) To sliko smo nekoliko opazovali, kaj ne? Kaj sem rekel zadnjič, da je naslikano? (Zgoraj je Marija, pod njo pa bosenski roparji.) Zakaj so naslikali to podobo in kaj pomeni, vam hočem danes povedati.

Roparji so neko noč mislili napasti samostan. Eden se splazi skrivaj še podnevi v samostan, da bi odprl tovarišem ponoči vrata. Prej ko pa odpre vrata, umori nekega meniha, se preobleče v njegovo obleko in gre odpirat vrata. Ko planejo roparji skozi vrata, odseka eden preoblečenemu glavo, misleč, da je vratar. Ko roparji glavo vzdignejo in ogledajo, spoznajo, da je to glava onega Bošnjaka, ki se je splazil v samostan. Roparji so se ustrašili; pobegnili so in nikomur nič žalega storili.

Kdo mi zna ponoviti to zgodbo? Poskusi, D! (Če ne gre, se mu pomaga z vprašanji.) Ponovi to še, N! . .

(Potem ponavljajo učenci brez vprašanj.)

(V prihodnji uri se uporabi za spis.)

Francišek Grailand — Kostanjevica.

XVI.

Ilustracija k berilu „Solnce in veter“

(1. ura, 1. del povesti.)

Razporedba:

1. Kratka ponovitev berilnega sestavka.

Napoved smotra.

2. Risanje. Učenci sestavljajo s pomočjo učitelja celo sliko. Učitelj jih opozarja na slučaje, ki so važni, da dobi slika pravo lice in pomen.

Rišejo učenci zaeno z učiteljem.

3. Opazuje se še enkrat cela slika.

4. Gledaje na sliko, ponavljajo učenci povest.

1. Katero povest smo se zadnjič učili?

Povej mi še enkrat to povest prav kratko! Kako se je zmotil veter in pripravil popotnika, da se je še bolj zavijal v svoj plašč, hočemo danes narisati!

2. Odprite zvezke! Novo stran! Položite zvezke pred se pokoncu (tako), ne tako kot pri pisanju. Sedaj poiščite sredino zgornjega roba in napravite v sredini točko. (Isto stori učitelj.) Sedaj potegnimo navpično od te točke do spodnjega roba. Roke za pestjo ne gibljite! Svinčnike držite trdo, a ne pritiskajte na papir! Sedaj razdelite levi rob zvezka nekako v 4 dele! Sedaj potegnemo od spodnje točke na levem robu vodoravno do navpične, ki deli stran v dva dela. Pričnemo pa nekoliko strani od levega roba in nehamo malo pred desnim. Črta bodi tanka! Storimo pa tako, da to vodoravno črto v 2 točkah nekoliko pretrgamo. Tako, nekako v tretjini dolžine in zopet v 2. tretjini.

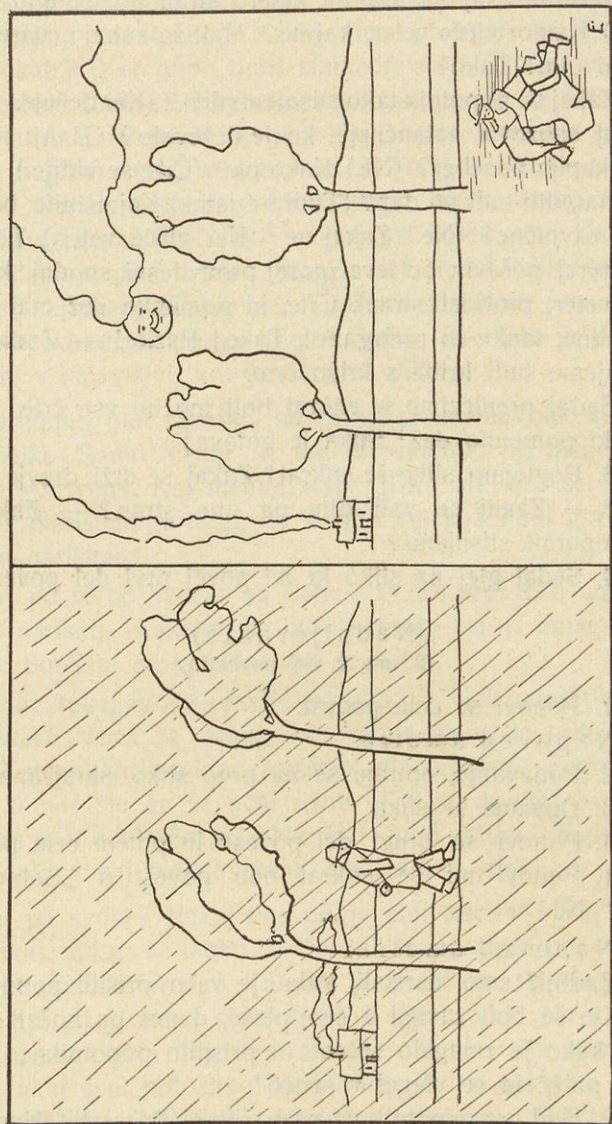
Ali si že kdaj opazoval drevje, kadar je močno vlekel veter? C! Kaj pa si opazil? (Da se je drevje nagibalo v eno stran.) Tudi mi hočemo narisati drevje, katero nagiblje veter. Pazite! Naredili bomo tako, da bo stalo na to stran črte, ki smo jo naredili. Zato smo pustili na črti tudi te

presledke. Pazite! Sedaj narišemo drevo! Bode naj nekako tako visoko kot širina štirih prstov. Naredili bomo najprvo kaj? (Deblo.) Je-li deblo povsod enako debelo? (Ne, spodaj je debelejšje.) Napravimo tudi mi tako! Kaj smo rekli, da stori veter z drevjem? (Nagiblje ga.) Mislite si, da vleče veter od zahoda! Poglejte, celo deblo je nekoliko nagnil veter! (Narišem.) Veje pa še bolj, zato naredimo pri drevesu vrh še bolj zakrivljen! Veje napravite nekako tako! Nagne se precej na desno cel vrh. (Obliko veje smejo delati otroci bolj poljubno). Ravnotako naredimo drugo drevo!

Sedaj potegnite za pol cm više nad prvo vodoravno, zopet tanko vodoravno! Biti morata vzporedni. Tako! Čez debela dreves ne smete vleči. Nekako v sredini med obema drevesoma pretrgajte črto za 1 cm. Tako! Kaj menite, učenci, kaj pomenita te dve črti? (Cesto.) Dobro! Na cesto pa postavimo neko osebo, ki je v tej pravljici jako važna. Kaj menite, učenci, koga? (Popotnika.) Dobro! Kaj je delal popotnik, ko je pričel pihati veter in ko je pričelo deževati? (Zavijal se je v plašč.) Kako se držiš ti, kadar te ujame dež in nimaš dežnika? F! Pokaži nam! Tako, grbasto kaj ne? Pa še ovratnik zavihaš gori, ali ni res? Ravno tako je storil popotnik. Pazite, kako ga naredim! Najprej določimo, kako visok bo mož. Šel bo tu po sesti, kjer smo pustili v zgornji črti presledek. Vi napravite visokega kaka 2 cm. Napravite tako visoko nad cesto točko! Sedaj pazite, kako naredim jaz moža! S tankimi črtami! (Ga narišem.) Le pogledajte ga, kako se grbasto drži. Poskusite tudi vi narediti tako grbastega! Klobuk ima potisnjen nizko na glavo. Ali stoji popotnik mirno? (Ne, koraka.) Torej mora imeti noge iztegnjene. Tako! Pazite, da ga kdo ne postavi pod cesto! Mož je gotov!

Nekako prst visoko nad cesto napravimo še eno vodoravno, vzporedno, a pri drevju in pri popotniku črto pretrgajmo! Kaj pomeni ta vodoravna? D! (Ravnino.) Postavimo na ravnino hišo. Napravimo tudi dimnik! Iz dimnika se bo

Solnce in veter.

pričelo kaditi. Kaj mislite, na katero stran bo šel dim? (Na desno.) Kamor vleče veter, kaj ne? Mati že kuhajo, naredimo tudi mi dim! Tako!

Zakaj se popotnik tako stisnjeno drži? (Ker dežuje.) Ali si že kdaj opazoval natančneje, ko je deževalo? G! Ali se vidi vsaka kaplja posebej? (Ne.) Kako pa? (Črte se vidiijo.) Kako bomo naredili tudi mi dež? (Tudi s črtami.) Kaj menite, bodo li te črte navpične? (Ne.) Zakaj ne? (Ker vleče veter.) Te črte bodo torej poševne od leve zgoraj proti desni spodaj, kamor vleče veter, proti isti strani. Črte, ki pomenijo dež, naj bodo vzporedne, tanke in pretrgane! Tako! Pazite! — Zadaž zaznamujemo tudi hribe s krivo črto.

Sedaj prevlecimo še enkrat bolj močno vse črte, razen onih, ki pomenijo dež! Slika je gotova!

3. Poglejmo sliko še enkrat! Zakaj se drži drevje proti desni? — Zakaj se vali dim na ono stran? — Zakaj se drži popotnik stisnjeno?

4. Sedaj glej na sliko in mi povej prvi del povesti!

(Nadaljevanje.)

(2. ura, 2. del povesti.)

1. Ponovi se cela povest.

Napoved smotra.

2. Podavanje, opiraje se na prvo sliko, skrajšano.

3. Opazuje se slika.

4. Ponovi se drugi del povesti in potem cela povest.

1. Ponovi mi še enkrat ono povest o „Solncu in vetru!“ N!

Napoved smotra:

Zadnjič smo narisali, kako je veter prisilil popotnika, da se je še bolj zavijal v svoj plašč, danes pa hočemo narisati, kako je zmagalo solnce in prisililo popotnika, da je slekel plašč in se vlegel v senco!

2. Kod gre popotnik na prvi liki? (Po cesti.) Narišimo tudi danes cesto, kakor smo jo narisali zadnjič. Potegnimo

najprej spodnjo črto v isti višini, kakor je na prvi sliki, in jo pretrgajmo ravnotako! Zakaj smo pretrgali to črto v dveh točkah? (Ker bodo ondi stala drevesa.) Torej, tu hočemo narisati drevesa. Kaj smo rekli zadnjič, da se je zgodilo z vetrom? (Popihal jo je.) Kaj menite, ali bo sedaj veter še nagibal drevje v stran? (Ne.) Torej bo stalo drevje pokoncu. Narišimo drevje kakor zadnjič, samo da bo stalo danes čisto ravno. Pričnimo spodaj pri koreninah. Kaj se zgodi z deblom proti vrhu? (Stanjša se). Sedaj deblo zgoraj ne bo več ukrivljeno. Zakaj ne? Tudi vrh naredimo pokoncu. Ravnotako naredimo drugo drevo! Sedaj naredimo še drugi rob ceste v isti višini, kot je na prvi sliki.

Naredimo tudi ravnino, na njo pa postavimo hišo kakor v prvi sliki. Samo nekaj se bo izpremenilo pri hiši, ker ne vleče več veter. Kaj menite, kaj? (Dim ne bo šel več postrani). Narišimo ga torej, da se vali kvišku! Tudi gorovje v ozadju narišimo!

Kaj pa se bo videlo na nebu? I! (Solnce). Da, solnce hočemo narisati. Kakšno je bilo solnce, ker je zmagalo? (Veselo). Smejalo se je vetru, ker je bežal.

Vidite, tukaj zgoraj (nariše se oblak) se vidi zadnji oblak, ki ga vleče veter za seboj, izza njega pa se je prikazalo sladko se smehljajoče solnce (narišem). Narišite isto! Semhljajoče se solnce ste se že učili risati. Kaj je upiralo solnce popotniku v hrbet? (Žarke). Narišimo tudi žarke. Tako, iz sredine solnca naj peljejo ravne črte na vse strani.

Kaj pa sedaj? Nekaj smo pa pozabili narisati! Kaj pa? (Popotnika). Ali ga še lahko narišemo? Kaj je storil popotnik, ko mu je postalo vroče? (Slekel je plašč in se vlegel v senco). Kje pa je tukaj senca? (Pod drevesom). Na kateri strani drevesa? (Na nasprotni strani, odkoder sije solnce). Dobro, tukaj sem položimo popotnika, da se nekoliko odpočije in ohladi. (Narišem popotnika ležečega). Poizkusite tudi vi narisati popotnika, ko leži pod drevesom! Krog po-

potnika zaznamujmo z gostimi vodoravnimi črtami senco!
Tako, slika je gotova.

III. Oglejmo si nekoliko današnje sliko! Zakaj se drži
na tej sliki drevje pokoncu in zakaj se vali dim kvišku?
Zakaj leži popotnik pod drevesom v senci? . . .

IV. Glej na to sliko in povej drugi del povesti! N!
Sedaj pa glej na obe sliki in ponovi celo povest! I!

Ivo Erbežnik — Kostanjevica.

Kazalo.

	Stran.
I. J. B.: Imenik spisov za mladino	5
II. Janko Levstik — Zagorje: Spisni pouk na višji stopinji z ozirom na praktiške potrebe vsakdanjega življenja z dispozicijo učne slike „Voščilni list“	25
III. Janko Levstik — Zagorje: Pismo	38
IV. Avgusta Lunder — Raka: Ptice pozimi	44
V. Marija Gasperin — Kostanjevica: Vrabec in konj	48
VI. Franja Lunder — Raka: Veverici	52
VII. Ivana Dolinar — Višnja gora: Napisovanje: Dobra večerja	55
VIII. Josip Zajec — Veliki Gaber: Obravnava uporabnih nalog v smislu množitve	57
IX. Ivan Magerl — Svibno: Obrestni računi	59
X. Frančišek Rant — Radeče: Potovanje do Karavank . . .	61
XI. Amalija Kobau — Kostanjevica: Potovanje iz Ljubljane v Postojno	70
XII. Avgusta Lunder — Raka: Češka mesta z ozirom na nji- hovo lego	75
XIII. Karol Gorišek — Zatičina: Kača in otrok (Lokalno na- rodna pripovedka,	78
XIV. Matko Brezovar — Št. Rupert: Ilija Gregorič	81
XV. Frančišek Grajland — Kostanjevica: Zgodovina mesta Kostanjevice,	87
XVI. Ivo Erbežnik — Kostanjevica: Ilustracija k berilu „Solnce in veter“	91

